UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 340.13:342.734:502.131.1(478)(043.2)

PUNGA IRINA

CONVERGENȚE TEORETICO-PRACTICE DE ASIGURARE A DREPTULUI LA UN MEDIU NEPRIMEJDIOS PRIN REALIZAREA MECANISMULUI DE EVALUARE A BIODIVERSITĂȚII

551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Rezumatul tezei de doctor în drept

Chișinău, 2026

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept public al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova

Componența Comisiei de doctorat:
Președintele comisiei: GUCEAC Ion, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova;
Conducător de doctorat: CIOBANU Rodica, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar;

Membrii referenți:
Referent 1: IORDANOV Rodica, doctor în drept, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;
Referent 2: TROFIMOV Igor, doctor în drept, profesor universitar, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI;
Referent 3: AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar, USPEE „Constantin Stere".

Susținerea va avea loc la 17 iunie 2026, ora 10.00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 552.01-24-88 din cadrul Universității de Stat din Moldova, pe adresa: MD-2009, R. Moldova, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu nr. 67, bl. 2, aud. 119

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 13 mai 2026.

Președintele Comisiei de doctorat
GUCEAC Ion, doctor habilitat în drept, profesor universitar _____
semnătura

Conducător științific,
CIOBANU Rodica, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar _____
semnătura

Autor
PUNGA Irina _____
semnătura

©PUNGA Irina, 2026

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII 4
CONȚINUTUL TEZEI 8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI 25
BIBLIOGRAFIA 30
LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE 36
ADNOTARE 39
АННОТАЦИЯ 40
ANNOTATION 41

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța cercetării. Dreptul la un mediu neprimejdios, consacrat ca un drept fundamental al omului, reprezintă un pilon esențial al statului de drept contemporan, fiind o condiție indispensabilă pentru asigurarea sănătății, demnității și bunăstării umane. În contextul global actual, marcat de crize ecologice de o amploare fără precedent, tema asigurării acestui drept prin mecanisme juridice eficiente, precum mecanismul de evaluare a biodiversității, capătă o relevanță incontestabilă.

Pierderea accelerată a biodiversității, poluarea extensivă a aerului, solului și apelor, precum și schimbările climatice generate de activitățile antropice amenință echilibrul ecosistemelor, punând în pericol nu doar mediul natural, ci și capacitatea societăților de a susține viața și dezvoltarea durabilă. Biodiversitatea, ca fundament al funcționării ecosistemelor, joacă un rol esențial în asigurarea necesităților umane esențiale, precum aprovizionarea cu hrană, reglarea climei, purificarea apelor și conservarea fertilității solului, toate fiind condiții *sine qua non* pentru un mediu neprimejdios și pentru exercitarea deplină a drepturilor fundamentale ale omului.

Actualitatea temei este amplificată de semnale de alarmă a comunității științifice internaționale potrivit cărora peste un milion de specii sunt amenințate cu dispariție.[1] Mai mult ca atât, rezultatele unor date relevante[2] se constată că pierderea biodiversității și prăbușirea ecosistemelor reprezintă unul dintre primele cinci riscuri pentru societate și sănătatea umană, evidențiind urgența acțiunilor de protecție a patrimoniului natural.

Pe acest fundal internațional, cadrul juridic european oferă repere normative clare. Astfel, Directiva Habitate 92/43/CEE[3] și Directiva Păsări 2009/147/CE[4] impun standarde riguroase pentru protecția siturilor Natura 2000, punând accent pe evaluarea adecvată a impactului proiectelor și planurilor asupra biodiversității. Dacă la nivel internațional există o experiență vastă de aplicare cu succes a unei multitudini de mecanisme de evaluare de mediu, atunci la nivel național situația este mult mai precară, ceea ce impune cercetări, inclusiv prin teze de doctorat, precum aceasta.

În acest context normativ și practic, s-a constatat, că în prezent, știința juridică identifică cercetări doctrinare insuficiente cu privire la raporturile dintre om și natură, un aspect central al teoriei generale a dreptului, care analizează modul în care dreptul răspunde nevoilor sociale complexe. În plus, cercetarea explorează caracterul sistemic al acestui mecanism, analizând

---

[1] *IPBES, Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*, 2019, https://www.ipbes.net/global-assessment.

[2] *The Global Risks Report 2020. World Economic Forum, p.44-60* https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf

3 Directiva nr. 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 206 din 22 iulie 1992.

[4] *Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (Versiune codificată).*

interdependența sa cu alte instrumente juridice, precum evaluarea impactului asupra mediului și evaluarea strategică de mediu, ceea ce impune înțelegerea dreptului ca un sistem complex, coerent și dinamic.

Teza de doctorat vine cu o abordare teoretico-practică inovativă, datorită valorificării instrumentelor metodologice interdisciplinare complexe, ce contribuie la analiza multiaspectuală a mecanismului de evaluare a biodiversității, ca instrument fundamental pentru garantarea dreptului la un mediu neprimejdios. Cercetarea răspunde nevoii de implementare coerentă a legislației europene privind conservarea habitatelor și speciilor sălbatice, transpusă în Republica Moldova în 2023 și se distinge prin clarificarea procedurilor de aplicare a acestui mecanism, propunând soluții pentru o implementare eficientă.

Scopul cercetării: Fundamentarea teoretico-practică riguroasă a dreptului la un mediu neprimejdios, prin intermediul analizei critice, sistemice și integrate a mecanismului de evaluare a biodiversității. Realizarea scopului cercetării se materializează prin intermediul analizei modului în care se realizează armonizarea cadrului juridic național al Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene, în vederea consolidării protecției efective a biodiversității, ca pilon esențial al asigurării unui mediu neprimejdios.

Obiectivele cercetării, care au contribuit la realizarea scopului propus, vizează: Analiza teoretico-doctrinară a fundamentalor dreptului la un mediu neprimejdios și mecanismului de evaluare a biodiversității; Definirea conceptelor operaționale ale cercetării în vederea asigurării unui cadru teoretico-metodologic consolidat al cercetării; Determinarea statutului epistemic al dreptului la un mediu neprimejdios prin analiza interdependențelor cu evaluarea biodiversității; Fundamentarea statutului biodiversității în calitate de element cheie al dreptului la un mediu neprimejdios; Examinarea cadrului normativ internațional, regional și național relevant, inclusiv a jurisprudenței internaționale, în scopul clarificării standardelor aplicabile protecției biodiversității; Fundamentarea mecanismului de evaluare a biodiversității și importanței în asigurarea dreptului la un mediu neprimejdios; Evaluarea modului de aplicare practică a mecanismului de evaluare a biodiversității în Republica Moldova, în scopul elaborării de propuneri de *lege ferenda* și formularea de recomandări pentru consolidarea cadrului juridic național, în scopul asigurării unei protecții eficiente a biodiversității și al garantării dreptului fundamental la un mediu neprimejdios.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Cercetarea abordează dreptul la un mediu neprimejdios prin mecanismul de evaluare a biodiversității, utilizând o metodologie interdisciplinară. Cercetarea operează cu un arsenal metodologic diversificat (metoda istorică, analiza critică, metoda logică și sistemică, metoda

comparativă, metoda prospectivă ș.a.). Metodele utilizate au fost aplicate într-o manieră dinamică și integrată, asigurând o analiză multiaspectuală a temei. Această abordare a permis nu doar fundamentarea teoretică a dreptului la un mediu neprimejdios și a mecanismului de evaluare a biodiversității, ci și identificarea soluțiilor practice pentru optimizarea aplicării acestuia în contextul național.

Noutatea și originalitatea cercetării constau în abordarea sa inovatoare și integrată, care clarificări cu privire la dreptul la un mediu neprimejdios ca drept fundamental, prin convergențe teoretico-practice de un nivel avansat de complexitate. Studiul abordează problematica atât din perspectivă teoretică, cât și metodologică și aplicativă, evidențiind rolul instrumentelor juridice în susținerea dezvoltării durabile și argumentând necesitatea unei abordări colaborative și integrate. Totodată, lucrarea pune în lumină soluții pertinente, susținute de argumente solide ce se bazează pe dovezi științifice incontestabile.

Valoarea teoretico-aplicativă a cercetării. Cercetarea realizată contribuie la clarificarea naturii juridice a dreptului la un mediu neprimejdios și la oferă soluții cu privire la optimizarea mecanismului de evaluare a biodiversității ca instrument esențial pentru protecția mediului. Din perspectivă teoretică, lucrarea îmbogățește doctrina juridică prin analiza interdisciplinară a interdependenței dintre drept, biodiversitate și principiul precauției, oferind o bază conceptuală solidă pentru cercetări viitoare. Valoarea aplicativă a cercetării rezidă în propunerile concrete formulate pentru optimizarea cadrului juridic și procedural privind mecanismul de evaluare a biodiversității în Republica Moldova. Lucrarea avansează recomandări de *lege ferenda* menite să armonizeze legislația națională cu standardele europene.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetării au fost valorificate, prezentate și discutate în cadrul unor evenimente științifice naționale și internaționale, precum și în cadrul grupurilor de lucru mixte de experți naționali și internaționali, dedicate revizuirii și perfecționării actelor normative din domeniul protecției mediului. Cercetările au sprijinit adoptarea amendamentelor la: Legea nr. 94/2007 cu privire rețeaua ecologică[5], Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului[6] și Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu[7]. Totodată, implicarea activă în proiecte internaționale și naționale de referință a avut drept rezultat elaborarea Ghidului privind evaluarea biodiversității[8], a Ghidului cu privire la executarea

[5] *Legea nr.94/2007 cu privire la rețeaua ecologică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 90–93, art.395.*
[6] *Lege nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 414-417, art. 716, 08.11.2023.*
[7] *Lege nr. 11 din 02.03.2017 privind evaluarea strategică de mediu. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 109-118, art. 155, 07.04.2017.*
[8] https://www.ecocontact.md/ro/post/ghidul-privind-evaluarea-biodiversitatii

procedurii privind evaluarea impactului asupra mediului[9] și a Ghidului cu privire la executarea procedurii privind evaluarea strategică de mediu – instrumente esențiale în practică academică și profesională. Rezultatele cercetării au fost prezentate la 8 conferințe științifice internaționale și naționale și s-au materializat în 15 publicații științifice de referință, dintre care 2 au apărut în reviste de categorie B, una în revistă indexată Scopus.

Volumul și structura lucrării: Teza este structurată în: introducere, patru capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografia din 121 de surse și un text de bază 167 de pagini.

Cuvinte-cheie: dreptul la un mediu neprimejdios, biodiversitate, mecanisme de evaluare, drept, sit Emerald/Natura 2000.

9 *https://mediu.gov.md/sites/default/files/Documente%20atasate%20Advance%20Pagines/GHID%20procedura%20EIM%20aprobat%20ordin%20nr%2053%20din%2023%20aprilie%202025.pdf*

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea, cuprinde fundamentarea alegerii temei și relevanța acesteia, definirea clară a scopului și a obiectivelor cercetării, formularea ipotezei generale și a ipotezelor specifice, precum și prezentarea suportului metodologic, teoretico-științific și a bazei normativ-juridice a lucrării. Totodată, sunt evidențiate noutatea și originalitatea studiului, semnificația teoretică și valoarea aplicativă, aprobarea rezultatelor cercetării și este precizată structura lucrării.

Capitolul 1, intitulat *Conceptualizarea teoretico-metodologică a dreptului la un mediu neprimejdios prin prisma mecanismului de evaluare a biodiversității***,** stabilește fundamentul teoretic al cercetării, explorând conceptele doctrinare care definesc dreptul la un mediu neprimejdios și rolul mecanismului de evaluare a biodiversității ca instrument de protecție a mediului.

Subcapitolul 1.1 dedicat delimitărilor conceptuale doctrinare în materia asigurării dreptului la un mediu neprimejdios prin prisma mecanismului de evaluare a biodiversității oferă o analiză a fundamentelor doctrinare, conceptuale și metodologice ale dreptului omului la un mediu neprimejdios, argumentând plasarea problemei în cadrul teoriei generale a dreptului și în legătură directă cu mecanismul de evaluare a biodiversității, ca instrument juridic preventiv.

Demersul își are originea în apariția conștiinței ecologice moderne în anii ’60, evidențiind lucrări[10] care au fost punctul de cotitură în recunoașterea dreptului omului de a trăi într-un mediu sigur și sănătos. Acest referențial, deschide analizele contemporane de specialitate, examinând o serie de întrebări-cheie:[11] legătura dintre dreptul omului la un mediu neprimejdios, dreptul naturii și drepturile omului; locul dreptului omului la un mediu neprimejdios în sistemul celor trei generații de drepturi ale omului; natura interdependenței dreptului omului la un mediu neprimejdios cu alte drepturi; domeniul de aplicare și natura acestui drept; caracterul individual și/sau colectiv; natura patrimonială și/sau nepatrimonială, precum și caracterul negativ sau pozitiv al acestuia.

Toate aceste interogații, devin relevante contextului în care ne propunem determinarea convergenței teoretico-practice de asigurare a dreptului la un mediu neprimejdios. Prin urmare, pentru a fi clarificate aspecte definitorii acestui obiectiv și pentru a fundamenta apartenența

[10] *Carson, Rachel. Silent spring. Regatul Unit: Houghton Mifflin, 2002.p.378. ISBN 9780618249060, 0618249060.*

[11] *Dzah, Godwin Eli Kwadzo. Sustainable Development, International Law, and a Turn to African Legal Cosmologies. Statele Unite ale Americii: Cambridge University Press, 2024. ISBN:9781009354035; PINESCHI, Laura (ed.). Cultural heritage, sustainable development, and human rights: Towards an integrated approach. Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 2023. ISBN:9781003811992; AQUINO, Valéria Emília de; LOUREIRO, Claudia;* et al. *(eds.),* Climate Litigation in a Changing World: A Comparative Analysis of Similarities, Challenges and Pathways*, Springer, 2026. ISBN:9783032055309; LIV Feijen. The Evolution of Humanitarian Protection in European Law and Practice. India: Cambridge University Press, 2021. ISBN:9781108483483.*

problematicii în cauză cadrului epistemic al teoriei generale a dreptului, prin cercetările științifice realizate au fost analizate lucrări și articole de relevanță conceptuală și metodologică.[12]

În acest context sunt examinate contribuții ale autorilor naționali și internaționali. Astfel, au fost analizate lucrări elaborate de către academicianul I.Guceac[13] care tratează din perspectiva dreptului constituțional aspecte importante cu privire la dreptul persoanei la un mediu neprimejdios. De actualitate acestui conținut s-a dovedit a fi lucrarea *Omul, societatea, statul. Categorii constituționale perene*[14] care aplică mecanismul de cercetare interdisciplinară și pune în atenție subiecte de conștientizare a dreptului la un mediu neprimejdios. Perspectiva evolutivă este abordată de către profesorul E. Aramă[15], definirea statului epistemic al metodologiei cercetării interdisciplinare și a modului de valorificare a acesteai în definirea problemelor cu grad avansat de complexitate sunt realizate de dr.hab. R. Ciobanu[16]. Pe filiera dreptului mediului, lucrările elaborate de către doctorul in drept R. Iordanov[17], V. Vlaicu[18], G. Ardelean[19], Trofimov[20], aduc contribuții importante în înțelegerea și cercetarea problemelor ce se încadrează în acest arealtematic.

La nivel internațional, mai mulți autori au analizat dreptul la un mediu neprimejdios și protecția biodiversității din perspectiva drepturilor fundamentale și a mecanismelor juridice. D. R. Boyd[21] susține că dreptul la un mediu neprimejdios reprezintă un drept autonom, indisolubil legat de demnitatea umană și de exercitarea celorlalte drepturi ale omului. În mod complementar, D.

---

[12] *Dzah, Godwin Eli Kwadzo. Sustainable Development, International Law, and a Turn to African Legal Cosmologies. Statele Unite ale Americii: Cambridge University Press, 2024. ISBN:9781009354035;* PINESCHI, Laura (ed.). *Cultural heritage, sustainable development, and human rights: Towards an integrated approach*. Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 2023. ISBN:9781003811992.

[13] *GUCEAC, Ion. Constituționalizarea dreptului fundamental la un mediu sănătos – condiție sine-qua-non a societății ecologic inoffensive. In: Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional: Culegerea comunicărilor, 1-2 octombrie 2019, Chişinău. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2019, Vol.1, pp. 20-29. ISBN 978-9975-149-80-8;*

[14] *GUCEAC, I. Omul, societatea, statul. Categorii constitutionale perene. Bucureşti: Editura Universul Juridic, 2017, 220 p. 978-606-39-0030-3*

[15] *ARAMĂ, Elena, JECEV, Ion. Protecția mediului sau dezvoltarea economică – o falsă dilemă? In: Asigurarea dreptului la un mediu sănătos și provocările tranziției spre UE, 12 mai 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Editura „Lexon-Prim", 2023, Editia 1, pp. 8-22. ISBN 978-9975-3418-3-7.*

[16] *CIOBANU, Rodica, PUNGA, Irina. Accesul la justiție - instrument de asigurare a dreptului la un mediu sănătos. Experiența europeană. In: Asigurarea dreptului la un mediu sănătos și provocările tranziției spre UE, 12 mai 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Editura „Lexon-Prim", 2023, Editia 1, pp. 23-36. ISBN 9789975341837.*

[17] *IORDANOV, Iordanca-Rodica. Administrative law and human rights in the times of populism and democratic decay – reflections in the context of central and Eastern Europe. In: State, security and human rights: in digital era, 8-9 decembrie 2022, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2023, Vol.1, pp. 60-71. ISBN 978-9975-62-530-2.*

[18] *VLAICU, Vlad. Dreptul la ocrotirea sănătăţii într-un mediu sănătos. In: Revista Naţională de Drept, 2009, nr. 10-12(109), pp. 62-63. ISSN 1811-0770.*

[19] *ARDELEAN, G., Conceptul de persoană în perceptia dreptului civil. Legea si viata nr. 10-11(2020), p 4-9. ISSN 110-309X. CZU 347.19.*

[20] *TROFIMOV, Igor, DIACONU, Luminita, GUGULAN, Evghenia. Climate change and its effect on abiotic components of the ecosystem. In: Cogito, 2025, vol. 17, pp. 155-167. ISSN 2068-6706.; TROFIMOV, Igor, DIACONU, Luminița. Determinarea cadrului raporturilor juridice de protecție a mediului prin prisma instrumentelor de reglementare utilizate în dreptul mediului. In: Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al RM: ştiinţe juridice, 2024, nr. 19, pp. 98-106. ISSN 1857-0976. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13933141.*

[21] *BOYD, David R.. The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment. Canada: UBC Press, 2011.p.468. ISBN 978-0-7748-2162 9 (PDF): ISBN 978 0-7748-2163-6 (EPUB)*

Shelton[22] subliniază natura sa autonomă, derivată și procedurală, evidențiind interdependența dintre sănătatea ecosistemelor și demnitatea umană. A. Kiss și D. Shelton[23], A. Boyle[24] și P. Sands[25] contribuie la consolidarea unei viziuni integrate asupra protecției mediului, bazată pe principii precum prevenția, precauția, cooperarea internațională și responsabilitatea statelor, accentuând importanța drepturilor procedurale și a mecanismelor preventive, în asigurarea efectivității dreptului la un mediu neprimejdios.

Un element esențial al acestei construcții doctrinare îl constituie protecția biodiversității, tratată ca o componentă structurală a mediului neprimejdios. Biodiversitatea nu este doar un obiect de protecție autonom, ci o condiție fundamentală pentru menținerea echilibrului ecologic și pentru exercitarea drepturilor omului. Această interdependență este consacrată în instrumente juridice internaționale precum Convenția privind Diversitatea Biologică[26], precum și în dreptul Uniunii Europene, prin Directiva Habitate 92/43/CEE[27] și prin instituirea rețelei Natura 2000.

În acest context, principiul precauției capătă o importanță esențială, reprezentând fundamentul juridic al mecanismelor de evaluare de mediu, și în mod particular al evaluării biodiversității, așa cum este detaliat în lucrările lui de Nicolas de Sadeleer[28].

Doctrina contemporană reflectă și tendințe emergente, precum dezvoltarea durabilă ecologică, conceptualizată de D. Fisher[29], care accentuează limitele ecologice ale dezvoltării economice. Totodată, sunt analizate teoriile privind recunoașterea drepturilor naturii, promovate de autori precum C. Stone[30], D. R. Boyd[31] și E. O'Donnell[32], alături de criticile formulate cu privire la aplicabilitatea lor practică. În același timp, dificultățile implementării drepturilor de mediu în

---

[22] *SHELTON, D. (1991). Human rights, environmental rights, and the right to environment In: Stanford Journal of International Law, 28, 1991, 103-138*

[23] *KISS, Alexandre Charles., Shelton, Dinah. Guide to International Environmental Law. Țările de Jos: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, p. 56*

[24] *Alan Boyle,* Human Rights or Environmental Rights? A Reassessment*, 18 Fordham Envtl. L. Rev. 471 (2006). https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1634&context=elr*

[25] *SANDS, Philippe. Principles of International Environmental Law. Ediția a 4-a. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, p.31.*

[26] *Convenția privind diversitatea biologică, art. 8(j), 1992, disponibil la: https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf. Ministerul Afacerilor Externe. Convenția nr. 102/1992 privind diversitatea biologică. Publicatăla data de 1 ianuarie 1999 în Tratate Internationale Nr. 9 art. 102*

[27] *Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 206 din 22 iulie 1992), așa cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE din 13 mai 2013.*

[28] De *SADELEER, Nicolas de. Environmental Law Principles: From Political Slogans to Legal Rules 2e. Regatul Unit: Oxford University Press, USA, 2020.p.540. ISBN:9780191879890, 0191879894.*

[29] *FISHER, Douglas, ed.* Research Handbook on Fundamental Concepts of Environmental Law. *Research Handbooks in Environmental Law series. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2016. ISBN 1784714658. Pag.9*

[3030] *STONE, Christopher D. "Should Trees Have Standing?–Towards Legal. Rights for Natural Objects." Southern California Law Review 45. (1972): 450-501https://iseethics.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/stone-christopher-d-should-trees-have-standing.pdf*

[31] *BOYD David R.,* The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment *Vancouver: UBC Press, 2012.*

[32] *Erin O'Donnell, Legal Rights for Rivers: Competition, Collaboration and Water Governance. London: Routledge, 2018, p. 56–78.*

statele în curs de dezvoltare sunt evidențiate de Scobie M.[33] și C. Bonilla[34], care subliniază constrângerile instituționale și economice existente.

În lumina acestei analize, subcapitolul 1.1 stabilește baza pentru explorarea detaliată a mecanismelor de evaluare a mediului în care acestea funcționează ca instrumente juridice preventive, capabile să asigure efectiv dreptul omului de a trăi într-un mediu neprimejdios.

Subcapitolul 1.2 este dedicat rolului Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) în abordarea integrată a dreptului la un mediu neprimejdios și protecției biodiversității. Pentru o abordare comprehensivă, dar și pentru o analiză a aspectelor relevante problematicii cercetării în cauză este utilă practica Curții de Justiție a Uniunii Europene. Or, CJUE, în calitate de instanță judiciară supremă a UE, reprezintă un pilon esențial al arhitecturii juridice europene. Misiunea sa fiind asigurarea interpretării uniforme și aplicarea coerentă a dreptului Uniunii în toate statele membre și prin extensie, în statele candidate la aderare, precum RM, care a obținut statutul de stat candidat la 23 iunie 2022, cu negocierile de aderare deschise în iunie 2024.[35] Această abordare strategică poziționează CJUE nu doar ca un arbitru juridic, ci și ca un facilitator activ al procesului de integrare europeană, având un impact direct asupra consolidării statului de drept și a coeziunii politice în spațiul european extins. Totodată, această responsabilitate conferă CJUE un rol determinant în promovarea armonizării legislative, inclusiv în statele aspirante, care trebuie să se alinieze la standardele UE pentru a progresa în procesul de integrare europeană. Astfel, Curtea este un actor-cheie în modelarea unui sistem juridic care să răspundă provocărilor contemporane, în special celor legate de mediu.

Deși deciziile CJUE nu au caracter obligatoriu pentru RM, acestea constituie totuși un reper esențial în consolidarea practicii juridice și în alinierea la standardele UE. Analiza jurisprudenței Curții permite autorităților și instituțiilor naționale să identifice tendințele interpretative ale dreptului european și să adopte măsuri legislative proactive, contribuind astfel la diminuarea riscului de incoerență normativă în procesul de armonizare legislativă cu acquis-ul comunitar. Totodată, practica CJUE furnizează un cadru orientativ pentru implementarea principiilor statului de drept, protecția drepturilor fundamentale și promovarea unui sistem juridic predictibil și stabil, aspecte indispensabile pentru consolidarea încrederii publice, atragerea investițiilor și dezvoltarea durabilă a RM.

---

[33] *Environmental Human Rights in the Anthropocene: Concepts, Contexts, and Challenges. India: Cambridge University Press, 2023, p. 9-31.*

[34] *CEDEÑO Bonilla, Marianela., Burhenne-Guilmin, Françoise. Environmental Law in Developing Countries: Selected Issues. Germania: IUCN, 2004, pag. 9;*

[35] *La **3 martie 2022**, Republica Moldova și-a depus cererea de aderare la UE. La **17 iunie 2022**, Comisia Europeană și-a emis avizul privind cererea de aderare la UE.La **23 iunie 2022**, Consiliul European **a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidată**. La 25 iunie 2024, UE a organizat prima sa conferință de aderare cu Republica Moldova, deschizând formal negocierile de aderare. https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/moldova/*

În acest sens, statele candidate, inclusiv RM, sunt chemate să respecte și să asigure obligația pozitivă a statului de a crea și menține un cadru legislativ și instituțional care să garanteze efectiv drepturile fundamentale și valorile europene, inclusiv prin adoptarea unor politici și practici conforme cu standardele UE în materie de protecție a mediului, transparență administrativă și coeziune socială.

Jurisprudența CJUE a dezvoltat mecanisme specifice pentru protecția biodiversității, în special prin interpretarea Directivelor UE. În cazul *C-127/02 Waddenvereniging*, Curtea a stabilit că „evaluarea adecvată" trebuie să includă o analiză științifică detaliată, iar în lipsa certitudinii, proiectele trebuie respinse, aplicând principiul precauției (par. 44-46)[36]. Alte cazuri, precum *C-404/09 Comisia c. Spania* (par. 140-148) [37] și *C-441/17 Comisia c. Polonia* (par. 238-240)[38], au clarificat obligațiile statelor de a implementa măsuri compensatorii și de a opri activitățile care pun în pericol integritatea siturilor.

Decizii precum *C-521/12 Briels* (par. 29-31)[39] și *C-461/17 Holohan* (par. 92-95)[40] au extins cerințele la consultarea publică și la evaluarea efectelor cumulative, subliniind rolul participării societății și al datelor științifice în legitimizarea procesului decizional. Jurisprudența mai veche, de exemplu *C-157/96 National Farmers' Union* (par. 63)[41], *C-6/04 Comisia c. Regatul Unit*[42] sau *C-258/11 Sweetman*[43], a clarificat responsabilitățile statelor în protecția biodiversității, stabilind standarde ridicate pentru conservarea siturilor Natura 2000 și implementarea efectivă a Directivelor UE.

Această evoluție jurisprudențială arată cum CJUE transformă principiile teoretice, precum precauția și sustenabilitatea, în norme operaționale obligatorii, oferind modele pentru statele membre și candidate, inclusiv Republica Moldova, în procesul de armonizare legislativă și consolidare a guvernanței ecologice.

---

[36] *Case C-127/02. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-127/02*

[37] *Case C-404/09 European Commission v Kingdom of Spain. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0404*

[38] *European Commission v Republic of Poland. Case C-441/17 European Commission v Republic of Poland. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62017CJ0441*

[39] *Case C-521/12. T.C. Briels and Others v Minister van Infrastructuur en Milieu. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-521/12*

[40] *Case C-461/17. Brian Holohan and Others v An Bord Pleanála. https://eur-lex.europa.eu/case/EN/C_461_17 .*

[41] *Case C-157/96. The Queen v Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, Commissioners of Customs & Excise, ex parte National Farmers' Union, David Burnett and Sons Ltd, R. S. and E. Wright Ltd, Anglo Beef Processors Ltd, United Kingdom Genetics, Wyjac Calves Ltd, International Traders Ferry Ltd, MFP International Ltd, Interstate Truck Rental Ltd and Vian Exports Ltd. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-157/96*

[42] *Case C-6/04. Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-6/04*

[43] *Case C-258/11. Peter Sweetman and Others v An Bord Pleanála. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-258/11*

Capitolul 2, intitulat: *Determinarea cadrului unitar de analiză a interconexiunilor dintre dreptul la un mediu neprimejdios și evaluarea biodiversității,* analizează în profunzime dreptul la un mediu neprimejdios, subliniind fundamentarea sa teoretică, evoluția legislativă și jurisprudențială, precum și interconexiunea cu protecția biodiversității și principiul precauției. Se pune accent pe caracterul complex și multidimensional al acestui drept, care îmbină dimensiuni substanțiale (accesul la aer curat, apă potabilă, sol necontaminat) și procedurale (accesul la informații, participarea publică, justiția de mediu), evidențiind interdependența sa cu alte drepturi fundamentale, precum dreptul la viață, sănătate și demnitate.

Subcapitolul 2.1 Fundamente conceptuale, evoluția și consacrare jurisprudențială a dreptului la un mediu neprimejdios analizează procesul de afirmare a dreptului la un mediu neprimejdios ca drept fundamental al omului, pornind de la fundamentele sale teoretice și conceptuale și continuând cu evoluția sa istorică și juridică la nivel internațional și național. Analiza pornește de la constatarea că intensificarea fenomenelor de degradare a mediului a determinat o reconceptualizare a relației dintre om și natură, dreptul la un mediu neprimejdios fiind perceput ca o condiție indispensabilă pentru exercitarea efectivă a altor drepturi fundamentale, precum dreptul la viață, sănătate și demnitate umană. În acest context, dreptul este calificat ca un drept complex și hibrid, cu dimensiuni substanțiale și procedurale, reflectând interdependența structurală dintre protecția mediului și protecția drepturilor omului.

Astfel, D. Shelton[44] propune o abordare tridimensională, calificând dreptul la un mediu neprimejdios atât ca drept autonom, cât și ca drept derivat din alte drepturi fundamentale și, totodată, ca drept procedural, indispensabil pentru accesul la informație, participarea publicului și accesul la justiție. Această viziune este completată de analiza lui A. Boyle [45], care subliniază caracterul transversal al drepturilor de mediu, evidențiind faptul că acestea traversează toate generațiile drepturilor omului și implică o responsabilitate colectivă și o cooperare internațională sporită, în contextul problemelor de mediu cu impact transfrontalier. În același timp, D. R. Boyd[46], propune o definiție integratoare a dreptului la un mediu curat, sănătos și sustenabil, accentuând caracterul său universal și dimensiunea intergenerațională. Această abordare reflectă o înțelegere modernă a dreptului la mediu, în care sustenabilitatea și conservarea biodiversității devin elemente centrale ale protecției juridice, depășind o viziune strict antropocentrică.

---

[44] *SHELTON, D. (1991). Human rights, environmental rights, and the right to environment In: Stanford Journal of International Law, 28, 1991, 103-138*

[45] *BOYLE Alan,* Human Rights or Environmental Rights? A Reassessment*, 18 Fordham Envtl. L. Rev. 471 (2006).* https://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1634&context=elr

[46] *BOYD, D. R. (2012).* The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment*. UBC Press, p.21.*

Evoluția istorică a dreptului la un mediu neprimejdios este urmărită de la primele recunoașteri în documente internaționale cu valoare declarativă, precum Declarația de la Stockholm din 1972[47] și Declarația de la Rio din 1992[48], până la consolidarea sa prin dezvoltarea drepturilor procedurale și prin recunoașterea explicită a dreptului la un mediu curat, sănătos și sustenabil în cadrul rezoluțiilor recente ale Organizației Națiunilor Unite[49]. Analiza relevă faptul că, deși aceste instrumente au contribuit decisiv la formarea unui consens normativ la nivel internațional, caracterul lor preponderent de *soft law* a limitat eficiența aplicării uniforme a acestui drept, transferând o mare parte a responsabilității către sistemele juridice naționale și mecanismele jurisdicționale regionale.

Un accent deosebit este pus pe rolul jurisprudenței instanțelor internaționale, în special al Curții Europene a Drepturilor Omului, în consacrarea și operaționalizarea dreptului la un mediu neprimejdios. Prin interpretarea extensivă a drepturilor consacrate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Curtea a recunoscut legătura intrinsecă dintre degradarea mediului și încălcarea drepturilor fundamentale, transformând protecția mediului dintr-un obiectiv de politică publică într-o obligație juridică susceptibilă de control jurisdicțional. Analiza jurisprudenței relevante[50] evidențiază modul în care dreptul la viață, dreptul la respectarea vieții private și de familie, dreptul de proprietate și dreptul de acces la justiție au fost utilizate ca instrumente juridice pentru protecția mediului, conturând astfel un cadru jurisprudențial coerent care consolidează statutul dreptului la un mediu neprimejdios.

Subcapitolul 2.2, intitulat Interconexiunea dintre biodiversitate și dreptul la un mediu neprimejdios: implicații juridice și controverse privind calitatea biodiversității de subiect de drept are ca obiect analiza relației juridice dintre biodiversitate și dreptul la un mediu neprimejdios, evidențiind rolul biodiversității ca element esențial pentru realizarea efectivă a drepturilor fundamentale ale omului. Sunt examinate conținutul juridic al noțiunii de biodiversitate, importanța serviciilor ecosistemice și impactul degradării acestora asupra drepturilor la viață, sănătate, hrană și apă.

---

[47] *Conferința Națiunilor Unite asupra Mediului Uman. „Declarația Conferinței Națiunilor Unite asupra Mediului Uman." În Raportul Conferinței Națiunilor Unite asupra Mediului Uman, Stockholm, 5-16 iunie 1972, A/CONF.48/14/Rev.1. New York: Națiunile Unite, 1973. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29567.*

[48] *Declarația de la Rio privind mediul și dezvoltarea. Adunarea Generală a Națiunilor Unite, Conferința privind Mediul și Dezvoltarea, Rio de Janeiro.* https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf

[49] *Resolution adopted by the General Assembly on 28 July 2022.*The human right to a clean, healthy and sustainable environment *(Resolution A/RES/76/300).* https://docs.un.org/en/A/RES/76/300

[50] *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții c. Elveției*, Cererea nr. 53600/20; *Fadeyeva c. Rusiei*, Cererea nr. 55723/00; *López Ostra c. Spania*, Cererea nr. 16798/90; Fredin c. Suedia, Cererea nr. 18928/91; *Pine Valley Developments Ltd și alții v. Irlanda*, Cererea nr. 12742/87; *Hamer împotriva Belgiei, Cererea nr.21861/03*; *Öneryıldız c. Turciei*, Cererea nr. 48939/99; Tătar c. României. Cererea nr. 67021/01; *Fadeyeva c. Rusiei*, Cererea nr. 55723/00. *Öneryıldız c. Turciei*, Cererea nr. 48939/99, etc.

În contextul tendințelor internaționale, biodiversitatea a dobândit o valoare atât de semnificativă încât resursele mediului, inclusiv ecosistemele, au început să fie recunoscute drept subiecte de drept, marcând o tranziție tot mai pronunțată către o abordare ecocentrică în dreptul internațional. Această evoluție reflectă o schimbare de paradigmă în gândirea juridică, de la o viziune antropocentrică, centrată pe beneficiile utilitare ale naturii pentru om, către una care recunoaște valoarea intrinsecă a ecosistemelor și necesitatea protejării lor ca entități cu drepturi proprii. Ch. D. Stone[51], a argumentat că ecosistemele și componentele lor ar trebui să beneficieze de drepturi juridice similare persoanelor, pentru a fi protejate împotriva exploatării nesustenabile. D.R. Boyd, subliniază că recunoașterea juridică a ecosistemelor, cum este cazul râului Whanganui din Noua Zeelandă[52], redefinește relația dintre om și natură, plasând ecosistemele în centrul protecției juridice, dincolo de interesele umane imediate, și consolidând dreptul la un mediu neprimejdios. D. Shelton[53], a argumentat că recunoașterea juridică a ecosistemelor ca subiecte de drept creează un cadru complementar pentru protecția drepturilor omului, deoarece sănătatea ecosistemelor este o condiție prealabilă pentru realizarea drepturilor fundamentale.

Cu toate acestea, recunoașterea ecosistemelor ca subiecte de drept a fost criticată în mai multe aspecte. Una dintre principalele critici vizează dificultățile practice legate de reprezentarea juridică a entităților naturale. P. Burdon[54], a statuat că: „*În vârful ierarhiei se află „marea lege", care reprezintă principiul comunității Pământului și conceptul științific de integritate ecologică. Sub marea lege se află legea umană, care reprezintă ansamblul de reguli formulate de autoritățile umane, fiind conforme cu marea lege și adoptate pentru binele comun al întregii comunități a Pământului.* „Împărtășim critica formulată de Roger Scruton, potrivit căruia „*Conceptul de drept împreună cu ideile aferente de datorie, responsabilitate, lege și obedienț consacră ceea ce este distinctiv în condiția umană. Extinderea acestui concept dincolo de specia noastră pune în pericol demnitatea noastră ca ființe morale, care trăiesc judecându-se unii pe alții și pe sine.*" În viziunea lui Scruton: *protecția mediului ar trebui să fie fundamentată pe responsabilități clare ale oamenilor, prevăzute în cadrul juridic existent, pentru a evita confuzia conceptuală și pentru a menține accentul pe obligațiile concrete ale statelor și indivizilor*.[55] Această critică sugerează că abordarea ecocentrică poate dilua responsabilitatea umană directă pentru protecția mediului, ceea

[51] *STONE, Christopher D. "Should Trees Have Standing?–Towards Legal. Rights for Natural Objects." Southern California Law Review 45. (1972): 450-501*https://iseethics.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/stone-christopher-d-should-trees-have-standing.pdf

[52] *Te Awa Tupua (Whanganui River Claims Settlement) Act 2017* https://www.legislation.govt.nz/act/public/2017/0007/latest/whole.html

[53] *SHELTON Dinah, Human Rights and the Environment: What Specific Environmental Rights Have Been Recognized, 35 Denv. J. Int'l L. & Pol'y 129, 2006.*

[54] *BURDON Peter, Earth Jurisprudence: Private Property and the Environment, London: Routledge, 2014, p.13*

[55] *SCRUTON Roger. Animal Rights. Analysis. Claves de Pensamiento Contemporáneo, 2018, 21 (3), pp.1 - 13. ff10.5281/zenodo.2558706ff. ffhal-02163073f*

ce ar putea submina dreptul la un mediu neprimejdios, care depinde de acțiuni concrete ale statelor și indivizilor.

Considerăm că această perspectivă este relevantă pentru protejarea biodiversității și asigurarea dreptului la un mediu neprimejdios. Nu este imperios necesar ca ecosistemele să fie recunoscute ca subiecte de drept, întrucât dreptul internațional și european oferă deja instrumente eficiente de conservare.

Subcapitolul 2.3 De la principiile generale la principiul precauției: conceptualizare și operaționalizare în construirea unei culturi normative anticipative analizează modul în care principiile generale ale dreptului constituie fundamentul normativ al dreptului mediului și pregătesc terenul pentru aplicarea principiului precauției. În această perspectivă, B. Negru, în *Probleme fundamentale ale principiilor dreptului*, definește principiile dreptului ca fiind acele idei sau prescripții fundamentale, cu rol diriguitor pentru întregul sistem de drept și pentru ramurile acestuia, care asigură totodată coordonarea normelor juridice în jurul unei idei călăuzitoare.[56] O abordare recentă și cuprinzătoare este propusă de D. Rezevska[57], care, afirmă că principiile generale ale dreptului reprezintă atât punctul de plecare, cât și finalitatea unui aranjament juridic, întrucât ele determină conținutul acestuia și constituie, în același timp, un criteriu de evaluare a funcționalității sale.

Printre principiile generale fundamentale se regăsesc legalitatea, pe care A. Stoian și T. Drăghici[58] o concep drept un pilon esențial al statului de drept, egalitatea, pe care A. Criijicovschi[59] o interpretează ca garantând un tratament nediscriminatoriu tuturor cetățenilor, inclusiv în ceea ce privește accesul la resursele de mediu, proporționalitatea, pe care A. Cohen și D. Zlotogorski[60] o definesc ca măsură menită să fie adecvată, necesară și proporțională scopului urmărit, și securitatea juridică, pe care I. Predescu și M. Safta[61] o evidențiază drept esențială pentru stabilitatea și previzibilitatea normelor și pentru protecția cetățenilor împotriva incertitudinii generate de lege. Aceste principii constituie baza pentru ramuri specializate ale dreptului, inclusiv dreptul mediului, în care ele se concretizează în principii specifice menite să răspundă nevoii de anticipare și

---

[56] *NEGRU, Boris. Probleme fundamentale ale principiilor dreptului. In: Administrarea Publică, 2013, nr. 4(80), pp. 43-54. ISSN 1813-8489.*

[57] *REZEVSKA, Daiga.* General Principles of Law: Natural Rights, Legal Methods and System Principles. *Nijhoff Law Specials, vol. 110. Leiden/Boston: Brill | Nijhoff, 2024, 176 p. ISBN 978-90-04-69051-6; ISBN 900-469-051-4, p.176.*

[58] *STOIAN, A., DRĂGHICI, T. (2015).* The Principle of Legality, Principle of Public Law. *International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION, 21(2). https://doi.org/10.1515/kbo-2015-0087*

[59] *CRIJICICOVSCHI, Aliona, PÂNTEA, Andrei. Principiul egalității – un concept contestat. In: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului în contextul valorilor europene, Ed. 1, 27 ianuarie 2022, Chisinau. Chișinău: Tipografia „Adrilang" SRL, 2022, pp. 16-26. ISBN 978-9975-3423-8-4.*

[60] *COHEN, A., ZLOTOGORSKI, D., 2021.* Proportionality in international humanitarian law: Consequences, precautions, and procedures. *Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780197556726.*

[61] PREDESCU, I., SAFTA, M. (2010). *Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale*. [Judecător la Curtea Constituțională și magistrat-asistent șef]. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf

protecție a ecosistemelor. Nu există o listă definitivă a principiilor de mediu așa cum nu a existat nicio încercare de a le așeza într-o anumită ordine de prioritate.[62] Printre cele mai importante principii, identificate și analizate de autori precum Leslie-Anne Duvic-Paoli, Jacqueline Peel, Marie-Louise Larsson, Simon Dresner, Mats Braun și alții, se numără: principiul prevenirii, principiul precauției, principiul dezvoltării durabile, principiul echității intergeneraționale, principiul „poluatorul plătește", și principiile procedurale (accesul la informație de mediu, participarea publică în procesele decizionale de mediu și accesul la justiție în materie de mediu).

Unul din pincipiile cheie, care stă la baza aplicării mecanismului de evaluare a biodiversității este principiul precauției, care se înrădăcinează în conceptul german *Vorsorgeprinzip*[63] (*„principiul grijii preventive"),* din anii 1970. Spre deosebire de prevenție, principiul precauției se aplică în condiții de incertitudine științifică, atunci când există riscuri plauzibile, dar nedovedite pe deplin, de daune grave sau ireversibile. Duvic-Paoli, Leslie-Anne în lucrarea *The Prevention Principle in International Environmental Law*, care statuează că: „*Prevenția și precauția urmăresc același obiectiv — evitarea prejudiciului — dar modul lor de anticipare și statutul juridic rămân distincte. Prevenția se referă la evitarea riscurilor previzibile, adică a celor a căror probabilitate poate fi evaluată. Precauția, pe de altă parte, reglementează riscurile incerte. Este bazată pe realizarea faptului că nu întotdeauna este posibil să se anticipeze consecințele anumitor activități și că incertitudinea nu reprezintă un motiv pentru inacțiune*."[64]

Astfel, tranziția de la prevenție la precauție reflectă trecerea de la o abordare reactivă, bazată pe repararea daunelor, la una proactivă, capabilă să gestioneze incertitudini și riscuri complexe, cum sunt schimbările climatice sau pierderea biodiversității. În contextul integrării europene, pentru Republica Moldova, adoptarea principiului precauției reprezintă un instrument esențial de aliniere la standardele UE și de protecție a mediului fără a aștepta dovezi științifice exhaustive.

Capitolul 3: Cartografierea arhitecturii tehnico-juridice a mecanismului de evaluare adecvată: perspectiva dreptului european, investighează în profunzime mecanismul de evaluare adecvată, conform Directivei Habitate 92/43/CEE, analizând evoluția sa istorică, elementele constitutive, derogările și măsurile compensatorii. Se examinează etapele procedurale ale mecanismului de evaluare adecvată, care includ: evaluarea prealabilă (screening), evaluare

62 FRENCH, Duncan. "International Guidelines and Principles." În Conventions, Treaties and Other Responses to Global Issues, Vol. I, editat de Gabriela Kutting. Oxford: EOLSS Publishers/UNESCO, 2009.

63 Nollkaemper, A. (1992). The Precautionary Principle in International Environmental Law: What's New under the Sun? Marine Pollution Bulletin, 22(3), 107-110, 107.

64 DUVIC-Paoli, LESLIE-Anne. The Prevention Principle in International Environmental Law. India: Cambridge University Press, 2018, p.265.

detaliată, identificarea soluțiilor alternative și monitorizare post-implementare, subliniind necesitatea fundamentării științifice bazate pe date ecologice precise.

Subcapitolul 3.1 Evoluția istorică a mecanismului de evaluare adecvată în temeiul Directivei Habitate analizează evoluția istorică și juridică a mecanismului de evaluare adecvată consacrat de Directiva Habitate 92/43/CEE, evidențiind modul în care acesta s-a conturat progresiv în cadrul politicilor de mediu ale Uniunii Europene. Sunt examinate premisele internaționale, politice și juridice care au condus la integrarea protecției biodiversității în dreptul unional, de la primele preocupări ecologice ale Comunității Economice Europene până la consacrarea explicită a acestui obiectiv prin adoptarea Directivei 92/43/CEE. O atenție deosebită este acordată art. 6 din Directiva 92/43/CEE, analizat ca nucleu normativ al rețelei Natura 2000, prin combinarea obligațiilor proactive de conservare cu mecanisme preventive de evaluare și derogare. Totodată, sunt evidențiate dificultățile de interpretare și aplicare practică ale acestui articol, generate de ambiguitatea unor concepte-cheie și de tensiunea structurală dintre conservarea biodiversității și dezvoltarea socio-economică. Totodată, analiza plasează mecanismul evaluării adecvate în contextul procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, subliniind relevanța acestuia pentru alinierea la acquis-ul comunitar și pentru realizarea unui echilibru între conservarea biodiversității și dezvoltarea socio-economică.

Subcapitolul 3.2 Elementele definitorii ale mecanismului de evaluare adecvată analizează în detaliu elementele definitorii ale mecanismului de evaluare adecvată prevăzut de art. 6 alin. (3) din Directiva Habitate, care constituie coloana vertebrală a regimului Natura 2000 și reflectă punctul de tensiune dintre protecția biodiversității și dezvoltarea umană, cum ar fi: *plan și proiect, impact semnificativ, gestionare a sitului, integritate a sitului, efecte semnificative, evaluare cumulativă, precum și servicii ecosistemice.*

Eficiența acestui mecanism nu depinde doar de formularea juridică, ci mai ales de voința statelor membre de a aplica regulile cu rigurozitate și de capacitatea instituțională de a integra știința ecologică în procesul decizional. Articolul 6 alin. (3) a Directivei Habitate impune ca orice plan sau proiect care nu are o legătură directă cu gestionarea sitului, dar ar putea afecta semnificativ integritatea acestuia, să fie supus unei evaluări adecvate a efectelor.

Spre deosebire de alte mecanisme de evaluare de mediu (ex.: evaluarea impactului asupra mediului, evaluarea strategică de mediu), art. 6 alin. (3) nu limitează aplicabilitatea doar la anumite tipuri de intervenții (ex. proiecte de infrastructură majoră), ci se referă la „orice plan sau proiect”, indiferent de dimensiune, natură sau sector. Singura excludere expresă privește activitățile *care au o legătură directă cu sau sunt necesare pentru gestionarea sitului.*

Din perspectiva domeniului de aplicare, alin. (3) surprinde prin deschiderea semantică și prin refuzul de a limita evaluarea doar la anumite categorii de proiecte de infrastructură sau lucrări majore. Termenii „orice plan sau proiect" au fost în mod constant interpretați extensiv atât în doctrină, cât și în jurisprudența CJUE, tocmai pentru a asigura o protecție efectivă a biodiversității și pentru a preveni eludarea obligațiilor de evaluare prin fragmentarea sau minimalizarea intervențiilor. În lipsa unei definiții exprese a termenilor „plan" și „proiect" în cuprinsul Directivei, doctrina și jurisprudența au subliniat necesitatea unei interpretări conforme cu principiile generale ale dreptului Uniunii. Astfel, de Sadeleer susține că: *„noțiunea de „plan" trebuie interpretată în mod larg, atât datorită formulării art. 6 alin.(3), care se referă la „orice plan sau proiect", cât și în considerarea obiectivelor de conservare care stau la baza desemnării ariilor speciale de conservare. În consecință, doar acele planuri și proiecte care* ar putea *avea un efect* semnificativ *asupra sitului trebuie supuse procedurii de evaluare."*[65]

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene a consolidat această interpretare. Cauza *Waddenzee (C-127/02)*[66] a clarificat că fiecare proiect, chiar dacă este repetitiv sau de mică amploare, trebuie evaluat individual, în concordanță cu principiul precauției. În *Stadt Papenburg (C-226/08)*[67], Curtea a introdus o nuanță de proporționalitate, recunoscând că lucrările periodice pot fi tratate ca un proiect unitar, dar subliniind că fragmentarea artificială nu poate evita evaluarea. Alte cauze, precum *Comisia împotriva Italiei (C-98/03)*[68] și *Comisia împotriva Irlandei (C-418/04)*[69], confirmă că dimensiunea proiectului nu determină necesitatea evaluării, ci doar potențialul efect semnificativ asupra sitului. Jurisprudența care vizează planurile, cum este *Comisia împotriva Regatului Unit (C-6/04)*[70], arată că și planurile de utilizare a terenurilor sau planurile sectoriale pot necesita evaluare dacă influențează indirect deciziile viitoare și integritatea siturilor.

Subcapitolul 3.3 analizează derogările și măsurile compensatorii în cadrul articolului 6 (4) al Directivei Habitate evidențiind echilibrul delicat între protecția biodiversității și interesele de dezvoltare. În situațiile în care un proiect sau plan are un impact negativ asupra unui sit Natura

---

[65] *de SADELEER, Nicolas Michel, Habitats Conservation in EC Law: From Nature Sanctuaries to Ecological Networks (July 14, 2005). Yearbook of European Environmental Law, 2005, Vol. 5, Pp. 215-252., SSRN: https://ssrn.com/abstract=2293564 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2293564*

[66] *Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Case C-127/02. Luxembourg, 2004. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-127/02.*

[67] *Stadt Papenburg v Bundesrepublik Deutschland. Case C-226/08. Luxembourg, 2009. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-226/08.*

[68] *Commission v Italy. Case C-98/03. Luxembourg, 2006. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-98/03.*

[69] Commission v Ireland. Case C-418/04. Luxembourg, 2007. [online] [citat 15.08.2025]. *Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-418/04.*

[70] *Commission v United Kingdom. Case C-6/04. Luxembourg, 2005. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-6/04.*

2000 și nu există alternative rezonabile, autoritățile naționale pot permite realizarea acestuia numai dacă motivele invocate sunt de interes public major și dacă sunt adoptate măsuri compensatorii menite să asigure coerența ecologică a rețelei. Această derogare nu reprezintă o permisiune generalizată, ci o măsură de ultimă instanță, aplicabilă strict în cazuri documentate și justificate.

Aplicarea art. 6 alin. (4) implică o evaluare prealabilă riguroasă, conform art. 6 alin. (3), menită să identifice efectele negative și să confirme absența alternativelor viabile. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene: C-209/02[71], C-304/05[72], sau C-441/03[73] evidențiază că orice derogare trebuie să fie fundamentată pe dovezi științifice și juridice solide, să exploreze toate alternativele posibile și să aplice măsuri compensatorii specifice, proporționale și integrate în strategia de conservare a rețelei Natura 2000. Măsurile compensatorii nu pot fi generice sau pur financiare, ci trebuie să restabilească funcțiile ecologice afectate și să contribuie la coerența generală a rețelei, cu implementare preferabil înainte ca impactul să devină ireversibil.

Conceptul de interes public major trebuie să fie de importanță covârșitoare, servind un scop public autentic, și nu poate fi substituit de considerente private sau economice contingente. În situațiile în care siturile includ specii sau habitate prioritare, aplicarea derogărilor este și mai restrictivă, iar avizul Comisiei Europene devine obligatoriu pentru orice motiv care nu se încadrează în sănătate, siguranță sau beneficii majore pentru mediu. Această abordare reflectă o ierarhie a valorilor în care protecția biodiversității primează asupra intereselor economice sau sociale.

Procesul de autorizare este astfel o secvență clară și deliberativă: autoritățile trebuie să demonstreze impactul negativ, să verifice absența alternativelor, să confirme existența unui interes public major și să stabilească măsuri compensatorii adecvate. Jurisprudența, precum în cauzele C-182/10[74] sau C-404/09[75], subliniază importanța proporționalității, monitorizării continue și fundamentării deciziilor pe dovezi solide, pentru a asigura echivalența ecologică și coerența rețelei Natura 2000.

Capitolul 4, intitulat *Fundamentarea teoretică, legislativă și aplicativă a mecanismului de evaluare a biodiversității la nivel național*, evaluează aplicarea practică a mecanismului de

[71] *Commission v Austria. Case C-209/02. Luxembourg, 2004. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-209/02.*

[72] *Commission v Italy. Case C-304/05. Luxembourg, 2007. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-304/05.*

[73] *Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands Case C-441/03, 2005. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-441/03.*

[74] *Solvay and Others v Région Wallonne. Case C-182/10. Luxembourg, 2012. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-182/10.*

[75] *Commission v Spain. Case C-404/09. Luxembourg, 2011. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0404.*

evaluare a biodiversității în contextul juridic al Republicii Moldova, analizând integrarea acestuia în procesele de evaluare a impactului asupra mediului și evaluare strategică de mediu.

Subcapitolul 4.1 Integaraea semantică și funcțioanlă a mecanismului de evaluare adecvată în legislația Republicii Moldova realizează o analiză a evoluției și importanței mecanismului de evaluare adecvată în contextul asigurării dreptului la un mediu neprimejdios. Introducerea acestui mecanism în legislația națională este strâns legată de obligațiile asumate prin Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană din 2014[76], care a condiționalizat transpunerea Directivei 92/43/CEE privind conservarea habitatelor naturale și a florei și faunei sălbatice, inclusiv modificările și regulamentele ulterioare, precum și armonizarea legislației naționale și desemnarea autorităților competente.

Prima transpunere națională a mecanismului de evaluare adecvată a fost realizată prin completarea legislației privind rețeaua ecologică, introducând obligația de a evalua planurile și proiectele care ar putea afecta semnificativ siturile protejate, chiar dacă nu erau direct legate de gestionarea acestora. Deși acest pas a reprezentat o alinire teoretică cu cerințele europene, aplicabilitatea practică a fost limitată din cauza lipsei unui cadru normativ detaliat, a procedurilor clare și a neclarității privind autoritățile responsabile, ceea ce a redus eficiența protecției biodiversității.

Ulterior, legislația a evoluat, iar noile reglementări au înlocuit sintagma „evaluare adecvată" cu „evaluare a biodiversității", aplicabilă atât activităților planificate, cât și documentelor de politici care ar putea afecta siturile protejate. Această terminologie clarifică obiectivul mecanismului, dar ridică riscul confuziei între mecanismul de evaluare a impactului asupra mediului și evaluare a biodiversității specifică siturilor Emerald.

Totuși, trebuie de subliniat că o eventuală modificare imediată a denumirii „evaluare a biodiversității" implică și riscuri considerabile. În prezent, capacitatea instituțională de implementare și monitorizare a mecanismelor de protecție a mediului în Republica Moldova este limitată, iar procesul de ajustare a cadrului normativ și metodologic necesită resurse, expertiză și timp. Intervenția rapidă asupra terminologiei, fără o etapă prealabilă de clarificare conceptuală, instruire a specialiștilor și consolidare a capacităților instituționale, ar putea accentua confuzia în rândul tuturor actorilor implicați: autorități competente, consultanți de mediu, dezvoltatori și chiar publicul interesat. Această confuzie riscă să compromită însăși eficiența mecanismului,

[76] *Legea nr. 112/2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 185-199, art. 442, 18.07.2014.*

transformând o inițiativă de clarificare într-o sursă suplimentară de incertitudine juridică și practică.

Subcapitolul 4.2 analizează conservarea biodiversității în Republica Moldova, concentrându-se pe principiile, etapele procedurale și rolul subiecților implicați în implementarea mecanismului de evaluare a biodiversității în cadrul rețelei Emerald. Este evidențiată importanța acestei rețele ca instrument juridic și operațional pentru protecția habitatelor și speciilor prioritare, în conformitate cu Convenția de la Berna[77] și alinierea la Strategia Europeană pentru Biodiversitate 2030[78]. Rețeaua Emerald este prezentată ca extensie a rețelei Natura 2000, cea mai vastă inițiativă europeană de conservare a biodiversității, care înstatește un cadru integrat pentru protecția ecosistemelor și a speciilor de interes comunitar.

Un punct central al analizei este legat de principiile fundamentale ale conservării biodiversității în rețeaua Emerald și nemijlocit planurile de management, care constituie instrumentul juridic și tehnic principal pentru implementarea obiectivelor de conservare. Planurile de management constituie baza juridică și tehnică a conservării biodiversității, oferind un cadru structurat pentru traducerea obiectivelor teoretice în măsuri concrete, cu impact direct asupra stării de conservare a habitatelor și speciilor. În Republica Moldova, însă, doar 3 dintre cele 61 de situri din rețeaua Emerald dispun de planuri de management aprobate, conform prevederilor Legii nr. 94/2007. Această realitate evidențiază o discrepanță profundă între cerințele legale și aplicarea lor practică, ceea ce ridică întrebări esențiale privind capacitatea instituțională de a asigura o gestionare eficientă și coerentă a biodiversității în absența acestor instrumente indispensabile.

Procesul de evaluare a biodiversității este descris detaliat printr-un sistem în nouă etape, de la determinarea domeniului de aplicare și colectarea datelor, la suprapunerea hărților siturilor Emerald, identificarea siturilor afectate, cercetarea pe teren, evaluarea impactului asupra obiectivelor de conservare, elaborarea studiului, emiterea concluziilor și analiza post-proiect a măsurilor compensatorii. Textul subliniază dificultățile practice, inclusiv lipsa datelor ecologice actualizate, absența planurilor de management și fragmentarea coordonării între autorități, care afectează rigoarea științifică și juridică a procesului de evaluare.

Subcapitolul 4.3 analizează integrarea evaluării biodiversității în cadrul evaluării impactului asupra mediului (EIM), evidențiind atât baza teoretică, cât și implicațiile practice ale acestei interacțiuni. Evaluarea biodiversității, reglementată prin art. 6 alin. (3) al Directivei Habitate (92/43/CEE) și evaluarea impactului asupra mediului instituită prin Directiva EIM

[77] *Convenția privind viețiile sălbatice și a habitatelor naturale din europa (convenția de la berna). Berna, 1979. În vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 1994.*
[78] *Strategia UE privind biodiversitatea pentru 2030: Readucerea naturii în viețile noastre. Bruxelles, 2020.*

(2011/92/UE) și modificată prin Directiva 2014/52/UE, formează un cadru juridic complex și interconectat, menit să asigure protecția mediului și conservarea biodiversității. Deși procedurile sunt distincte, ele se completează reciproc, convergând spre gestionarea responsabilă a interacțiunii dintre activitățile umane și ecosisteme. Directiva Habitate impune evaluarea planurilor și proiectelor care ar putea afecta siturile Natura 2000, concentrându-se pe menținerea integrității ecologice, în timp ce Directiva EIM evaluează impactul asupra mediului în ansamblu, incluzând aerul, apa, solul, biodiversitatea și sănătatea umană.

Un aspect cheie al abordării integrării este prevăzut de art. 2 alin. (3) din Directiva EIM, care stabilește obligația statelor membre de a organiza proceduri coordonate sau comune pentru proiectele supuse ambelor Directive. Această prevedere reflectă un echilibru între rigoarea juridică și flexibilitatea aplicării, permițând adaptarea procedurilor la specificul fiecărui proiect. Comunicarea Comisiei (2021/C 437/01)[79] subliniază importanța coordonării pentru prevenirea duplicării evaluărilor și optimizarea resurselor administrative, promovând proceduri comune (o singură evaluare integrată) sau coordonate (evaluări separate sub supravegherea unei autorități responsabile).

Este necesar de menționat că din punct de vedere practic, simplificarea aduce beneficii semnificative, dar implică și riscuri. Pe de o parte, reducerea duplicării evaluărilor economisește timp și resurse, permițând autorităților să se concentreze pe aspectele esențiale ale protecției mediului. Pe de altă parte, există pericolul ca o evaluare integrată să nu surprindă în mod adecvat specificitatea cerințelor fiecărei directive. De exemplu, evaluarea adecvată a Directivei Habitate necesită o analiză detaliată a impactului asupra integrității ecologice a siturilor Natura 2000, care poate fi mai complexă decât evaluarea generală a impactului asupra mediului din Directiva EIM. În absența unei expertize adecvate, simplificarea ar putea duce la o abordare superficială, compromițând obiectivele de mediu.

În contextul RM, legislația națională, prin Legea nr. 86/2014 și Legea nr. 94/2007 cu privire la rețeaua ecologică[80], transpune principiile europene, adaptându-le la specificul local al siturilor Emerald, echivalentul regional al rețelei Natura 2000. Evaluarea biodiversității, poate fi integrată în EIM pentru activitățile prevăzute în anexele nr. 1 și 2 la Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului. În cazul activităților din afara obiectului de reglementare a Legii nr. 86/2014, dar care pot afecta siturile Emerald, evaluarea biodiversității devine un proces autonom, ceea ce evidențiază flexibilitatea cadrului legal, dar și complexitatea aplicării acestuia.

---

[79] *Comisia Europeană. „Evaluarea planurilor și proiectelor în raport cu siturile Natura 2000: Orientări metodologice privind dispozițiile articolului 6 alineatele (3) și (4) din Directiva 92/43/CEE privind habitatele."* Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, *C 437/01, 28 octombrie 2021.*

[80] *Legea nr.94/2007 cu privire la rețeaua ecologică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 90–93, art.395.*

Subcapitolul 4.4 analizează integrarea evaluării biodiversității în cadrul evaluării strategice de mediu, evidențiind cadrul legal, etapele procedurale și provocările practice asociate implementării acestui mecanism. În primul rând, se subliniază importanța cadrului normativ, constituit de Directiva 2001/42/CE privind evaluarea strategică a mediului și de Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu, care reglementează evaluarea strategică de mediu, inclusiv pentru documentele de politici și planificare susceptibile de a afecta situri protejate precum Natura 2000 și Emerald. Totodată, se evidențiază lacune legislative, printre care se numără lipsa cerințelor explicite privind evaluarea biodiversității în Legea nr. 11/2017, calificarea experților implicați și definirea conceptului de „interes public major", aspecte care pot genera ambiguități în aplicarea normelor.

Totodată se analizează mecanismul de evaluare a biodiversității aplicabil documentelor de politici și planificare, cu accent pe etapele procedurale și pe modul în care acestea influențează fundamentarea deciziilor de mediu. Cercetarea evidențiază că, deși procesul este formal structurat de la evaluarea prealabilă până la monitorizarea post-implementare, eficiența sa este afectată de nivelul redus de detaliere al documentelor strategice, de lacunele informaționale privind siturile Emerald și de accesul limitat la date ecologice actualizate, aspecte care pot conduce la subestimarea impacturilor asupra biodiversității.

În plan critic, cercetarea pune în evidență deficiențe structurale legate de lipsa standardelor metodologice și a indicatorilor cuantificabili, dificultatea evaluării efectelor cumulative și indirecte ale documentelor de politici și planificare, precum și capacitatea instituțională limitată în fazele de analiză, avizare și monitorizare. Aceste constrângeri afectează coerența și uniformitatea deciziilor, subliniind că integrarea evaluării biodiversității în evaluarea strategică de mediu este esențială pentru protecția ecosistemelor vulnerabile, însă depinde decisiv de calitatea datelor, expertiza de specialitate, claritatea normativă și eficiența mecanismelor de implementare și control.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele cercetării au determinat formularea concluzii de natură să îmbogățească cadrul teoretice, dar și soluții aplicative, referitoare la dreptul fundamental la un mediu neprimejdios, precum și la mecanismul de evaluare a biodiversității.

Examinarea interdependenței dintre dreptul la un mediu neprimejdios și mecanismul de evaluare a biodiversității, în contextul armonizării cadrului juridic național al RM cu standardele UE, a clarificat noțiunea, rolul și principiile acestui mecanism, oferind posibilitatea operaționalizării în diverse materii juridice științifice. Totodată, cercetarea evidențiază aspecte relevante în aplicarea acestui mecanism pentru a evita vulnerabilități în exercitarea dreptului fundamental la un mediu neprimejdios. Astfel, principalele constatări ale cercetării sunt:

Se constată ambiguități în utilizarea noțiunilor „dreptul la un mediu neprimejdios" și „evaluarea biodiversității", fapt ce are impact asupra procesului decizional în contextul legislației naționale. Pentru a soluționa această situație se aduc clarificări, argumentate științific și legislative care realizează delimitările conceptuale necesare, fapt ce aduce dublul beneficiu: clarifică conceptele din punct de vedere teoretic și oferă posibilități de valorificare parctică.

Se determină interconexiuni majore **dintre dreptul la un mediu neprimejdios și mecanismul de evaluare a biodiversității, fapt ce impune** analiza profundă a interdependențelor, poziționând biodiversitatea ca un drept derivat ce susține echilibrul ecologic și justiția intergenerațională. Astfel, dreptul la un mediu neprimejdios subliniază rolul preventiv al mecanismului de evaluare, unde aplicarea principiului precauției devine esențială pentru reducerea riscurilor care ar putea afecta integritatea ecologică și, implicit, sănătatea umană.

Dreptul la un mediu neprimejdios fundamentează integrarea evaluării biodiversității în arhitectura generală a evaluării de mediu, ca expresie a unei abordări preventive menite să evite decizii susceptibile de a afecta ecosistemele esențiale sănătății umane și funcționării durabile a societății.

Dreptul la un mediu neprimejdios integrează principiile precauției și transparenței ca fundament etic și **piloni ai dreptului la un mediu neprimejdios**, cerând o reglementare clară care să asigure sustenabilitatea ecosistemelor și încrederea publică în procesele decizionale. Lipsa unor prevederi explicite la nivel național privind transparența și participarea publică limitează aplicarea efectivă a acestor principii, reducând încrederea cetățenilor în procesul decizional. Interpretarea reglementărilor juridice naționale și internaționale relevă că principiul precauției constituie fundamentul mecanismului de evaluare a biodiversității, fiind completat de principiile transparenței, responsabilității și participării publice. Caracterul deductibil al acestor principii,

evidențiat prin analiza cumulativă a reglementărilor, subliniază necesitatea unei reglementări mai clare și a unor ghiduri metodologice detaliate.

Dreptul la un mediu neprimejdios și necesitatea standardelor profesionale pentru experții de mediu. Dreptul la un mediu neprimejdios impune standarde profesionale ridicate pentru experții implicați în evaluarea biodiversității, întrucât lipsa unor calificări uniforme reprezintă o breșă majoră în protecția ecosistemelor. Cadrul normativ actual prezintă o lacună în ceea ce privește reglementarea calificării profesionale a experților. Absența unor criterii clare privind nivelul de calificare, experiența și acreditarea profesională creează riscuri, care trebuie anticipate prin înserarea în curricula universitară a unor materii ce ar susține formarea interdisciplinară și ar oferi claritate cu privire la cadrul teoretic și modalitatea de aplicare practică.

Cercetarea relevă o **lacună majoră în cadrul normativ privind controlul și monitorizarea post-implementare a impactului activităților și documentelor de politici și planificare** asupra biodiversității. Procedurile de control sunt insuficient reglementate, iar monitorizarea post-implementare este afectată de lipsa indicatorilor specifici, a resurselor adecvate și de clarificarea deficitară a distincției dintre evaluare și monitorizare. Absența unui sistem centralizat și a infrastructurii de monitorizare limitează capacitatea autorităților de a verifica impactul real și eficacitatea măsurilor de conservare, impunând necesitatea completării legislației cu mecanisme clare, susținute instituțional și tehnic, ceea ce poate fi soluționat prin intervenția cadrului general fundamental al teoriei dreptului.

Dreptul la un mediu neprimejdios circumscrie măsurile compensatorii ca instrumente a căror utilizare trebuie strict condiționată de criterii clare pentru a preveni abuzurile și a asigura conformitatea cu standardele Uniunii Europene. Din această perspectivă, compensarea nu poate fi percepută ca o alternativă facilă la conservare, ci ca un mecanism etic destinat să protejeze integritatea ecosistemelor esențiale sănătății umane și să mențină sustenabilitatea pe termen lung. În consecință, cadrul normativ reclamă revizuiri legislative care să introducă proceduri și mecanisme de verificare riguroasă, capabile să minimizeze pierderile ecologice.

Dreptul la un mediu neprimejdios consacră transparența, participarea publică și educația ecologică drept piloni ai legitimității deciziilor privind protecția mediului și sănătatea ambientală. Deși cadrul legislativ național prevede consultarea publică în procedurile de evaluare de mediu, eficiența acesteia este diminuată de accesul limitat la informații, imperfecțiunea registrelor online și lipsa platformelor interactive. Accesul restrâns al publicului și al organizațiilor neguvernamentale la rapoartele de evaluare și deciziile autorităților, precum și absența campaniilor de educație ecologică privind mecanismele de sesizare a încălcărilor de mediu, descurajează implicarea civică.

În lumina concluziilor expuse, **propunem următoarele *recomandări*** argumentate, menite să remedieze deficiențele identificate și să optimizeze mecanismul de evaluare a biodiversității, asigurând o armonizare efectivă cu standardele europene:

Clarificarea terminologică și normativă pentru realizarea efectivă a dreptului fundamental la un mediu neprimejdios. Se recomandă revizuirea legislației naționale, în special Legea nr. 94/2007, Legea nr. 86/2014 și Legea nr. 11/2017, pentru a substitui termenul „evaluării biodiversității", aliniindu-se fidel Directivei Habitate. Această modificare ar elimina ambiguitățile conceptuale și ar clarifica etapele procedurale, reducând riscul interpretărilor eronate. Totodată, se sugerează elaborarea unui glosar oficial de termeni, sub egida Ministerului Mediului, care să definească precis concepte precum „efecte cumulative", „integritate ecologică" și „interes public major", inspirându-se din jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. Această măsură ar spori predictibilitatea normativă și ar facilita aplicarea uniformă a mecanismului în practică. Această măsură ar spori predictibilitatea normativă și ar facilita aplicarea uniformă a mecanismului în practică, contribuind în mod direct la realizarea efectivă a **dreptului fundamental al fiecărei persoane la un mediu neprimejdios.**

Consolidarea fundamentului științific și instituțional pentru protecția mediului. Se propune accelerarea elaborării și implementării planurilor de management pentru toate cele 61 de situri Emerald, conform art. 12^4 din Legea nr. 94/2007, cu alocarea prioritară de resurse bugetare și implicarea experților independenți. Această inițiativă ar remedia lacuna datelor ecologice învechite, oferind o bază științifică solidă pentru evaluări. În plus, se recomandă crearea unui registru național digital GIS pentru date ecologice, actualizat anual și accesibil autorităților și publicului, pentru a facilita analiza efectelor indirecte și cumulative. Pentru a spori capacitatea instituțională, se recomandă programe de formare continuă pentru funcționarii din Ministerul Mediului și Agenția de Mediu și investiții în infrastructura de monitorizare, redresând astfel deficiențele de resurse umane competente.

Armonizarea evaluării biodiversității cu mecanismele EIM și ESM - o condiție pentru decizii responsabile și un mediu neprimejdios. Se recomandă amendamente la Legea nr. 11/2017 și Legea nr.86/2014 pentru a integra explicit etapele evaluării biodiversității în ESM, inclusiv cerințe metodologice detaliate și sinergii clare cu EIM. Aceasta ar elimina discrepanțele normative actuale și ar asigura o aplicare coerentă a mecanismului pentru documentele de politici și planificare. Se propune, de asemenea, elaborarea ghidurilor metodologice naționale, aliniate cu bunele practici europene, care să specifice criteriile pentru evaluarea efectelor cumulative și măsurile compensatorii, reducând riscul evaluărilor superficiale. Prin această armonizare legislativă și metodologică, se consolidează protecția biodiversității, respectând dreptul la un

mediu neprimejdios. Acest demers contribuie la prevenirea degradării ecosistemelor, asigurând că deciziile de dezvoltare sunt luate cu responsabilitate și cu un impact minim asupra naturii, în beneficiul sănătății publice și al echilibrului ecologic.

Consolidarea principiului precauției și a măsurilor compensatorii ca temelie a dreptului la un mediu neprimejdios. Se sugerează completarea art. 8^5 din Legea nr. 11/2017 cu prevederi detaliate privind măsurile compensatorii, inclusiv cerințe de planificare, finanțare și monitorizare post-implementare, transpunând integral art. 6 alin. (4) din Directiva Habitate. Aceasta ar include posibilitatea invocării „altor motive imperative de interes public major" doar cu avizul Comisiei Europene, prevenind abuzurile. Totodată, se recomandă extinderea principiului precauției la toate etapele evaluării, cu obligații proactive pentru inițiatori de a anticipa cercetări de teren sezoniere și de a furniza date detaliate, adresând caracterul speculativ al măsurilor actuale. Aceste măsuri fortifică dreptul la un mediu neprimejdios prin asigurarea că activitățile economice și proiectele de dezvoltare sunt implementate cu grijă maximă pentru conservarea biodiversității. Astfel, se reduce riscul de daune ireversibile asupra mediului, protejând habitatele naturale și sănătatea comunităților, în conformitate cu angajamentele internaționale și valorile etice ale sustenabilității.

Sporirea transparenței și participării publice în sprijinul dreptului la un mediu neprimejdios. Se propune dezvoltarea platformelor online interactive pentru consultări publice, cu termene extinse și campanii de informare ecologică, pentru a implica societatea civilă și a crește legitimitatea deciziilor. Se recomandă, de asemenea, instituirea unui sistem independent de post-monitorizare a activităților economice și documentelor de politici și planificare, consolidând încrederea publică și responsabilitatea instituțiilor. Aceste inițiative promovează dreptul la un mediu neprimejdios prin implicarea comunităților în procesele decizionale, asigurând că vocile cetățenilor sunt auzite și că impactul asupra mediului este monitorizat riguros. Prin transparență și participare, se creează o punte între autorități și societate, garantând protecția mediului ca un bun comun esențial pentru calitatea vieții și bunăstarea tuturor.

Promovarea abordării interdisciplinare și educaționale pentru cultivarea responsabilității față de un mediu neprimejdios. Se sugerează integrarea educației ecologice și mecanismelor de evaluare de mediu în programele universitare, pentru a forma specialiști capabili să abordeze interdependența dintre drept, ecologie și societate. Aceasta ar remedia lacuna conștiinței juridice și ecologice, contribuind la o guvernanță sustenabilă. Prin educarea noilor generații de profesioniști, se creează premisele pentru o societate mai conștientă de importanța biodiversității, consolidând dreptul la un mediu neprimejdios. Această abordare interdisciplinară nu doar că formează experți bine pregătiți, ci și cultivă o responsabilitate colectivă față de mediu,

asigurând că protecția naturii devine o prioritate integrată în toate aspectele vieții sociale și economice.

În concluzie, implementarea acestor recomandări vor contribui la o mai bună înțelegere a problemelor de mediu de către juriști și va transforma mecanismul de evaluare a biodiversității într-un instrument eficient pentru asigurarea dreptului la un mediu neprimejdios.

BIBLIOGRAFIA

Surse în limba română

1. ARAMĂ, Elena, JECEV, Ion. Protecția mediului sau dezvoltarea economică – o falsă dilemă? În: Asigurarea dreptului la un mediu sănătos și provocările tranziției spre UE, 12 mai 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Editura „Lexon-Prim", 2023, Editia 1, pp. 8-22. ISBN 978-9975-3418-3-7.
2. ARDELEAN, G. Conceptul de persoană în percepția dreptului civil. Legea și viața nr. 10-11(2020), p 4-9. ISSN 110-309X. CZU 347.19.
3. CIOBANU, Rodica, PUNGA, Irina. Accesul la justiție - instrument de asigurare a dreptului la un mediu sănătos. Experiența europeană. În: Asigurarea dreptului la un mediu sănătos și provocările tranziției spre UE, 12 mai 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Editura „Lexon-Prim", 2023, Editia 1, pp. 23-36. ISBN 9789975341837.
4. CRIJICICOVSCHI, Aliona, PÂNTEA, Andrei. Principiul egalității – un concept contestat. În: Mecanisme naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului în contextul valorilor europene, Ed. 1, 27 ianuarie 2022, Chisinau. Chișinău: Tipografia „Adrilang" SRL, 2022, pp. 16-26. ISBN 978-9975-3423-8-4.
5. GUCEAC, I. Omul, societatea, statul. Categorii constitutionale perene. Bucureşti: Editura Universul Juridic, 2017, 220 p. 978-606-39-0030-3.
6. GUCEAC, I. Constituționalizarea dreptului fundamental la un mediu sănătos – condiție sine-qua-non a societății ecologic inoffensive. În: Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional: Culegerea comunicărilor, 1-2 octombrie 2019, Chişinău. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2019, Vol.1, pp. 20-29. ISBN 978-9975-149-80-8.
7. NEGRU, Boris. Probleme fundamentale ale principiilor dreptului. In: Administrarea Publică, 2013, nr. 4(80), pp. 43-54. ISSN 1813-8489.
8. PREDESCU, I., SAFTA, M. (2010). Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale. [Judecător la Curtea Constituțională și magistrat-asistent șef]. https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/01/predescu.pdf.
9. STOIAN, A., DRĂGHICI, T. (2015). The Principle of Legality, Principle of Public Law. International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION, 21(2). https://doi.org/10.1515/kbo-2015-0087.

10. TROFIMOV, Igor, DIACONU, Luminita, GUGULAN, Evghenia. Climate change and its effect on abiotic components of the ecosystem. În: Cogito, 2025, vol. 17, pp. 155-167. ISSN 2068-6706.
11. TROFIMOV, Igor, DIACONU, Luminiţa. Determinarea cadrului raporturilor juridice de protecție a mediului prin prisma instrumentelor de reglementare utilizate în dreptul mediului. În: Anale ştiinţifice ale Academiei „Ştefan cel Mare" a MAI al RM: ştiinţe juridice, 2024, nr. 19, pp. 98-106. ISSN 1857-0976. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13933141.
12. VLAICU, Vlad. Dreptul la ocrotirea sănătăţii într-un mediu sănătos. În: Revista Naţională de Drept, 2009, nr. 10-12(109), pp. 62-63. ISSN 1811-0770.
13. Convenția nr. 102/1992 privind diversitatea biologică. Publicată la data de 1 ianuarie 1999 în Tratate Internationale Nr. 9 art. 102.
14. Convenția privind vieții sălbatice și a habitatelor naturale din europa (convenția de la berna). Berna, 1979. În vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 1994.
15. Directiva 2009/147/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind conservarea păsărilor sălbatice (Versiune codificată).
16. Directiva nr. 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 206 din 22 iulie 1992.
17. Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică (publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 206 din 22 iulie 1992), așa cum a fost modificată prin Directiva 2013/17/UE din 13 mai 2013.
18. Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 109-118, art. 155.
19. Legea nr. 112/2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 185-199, art. 442.
20. Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 414-417, art. 716.
21. Legea nr. 94/2007 cu privire la rețeaua ecologică. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 90–93, art.395.

Surse în limba engleză

22. BOYLE, Alan. Human Rights or Environmental Rights? A Reassessment, 18 Fordham Envtl. L. Rev. 471 (2006).
23. AQUINO, Valéria Emília de; LOUREIRO, Claudia; et al. (eds.), Climate Litigation in a Changing World: A Comparative Analysis of Similarities, Challenges and Pathways, Springer, 2026. ISBN:9783032055309.
24. BOYD, David R.. The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment. Canada: UBC Press, 2011. p.468. ISBN 978-0-7748-2162 9 (PDF): ISBN 978 0-7748-2163-6 (EPUB).
25. CARSON, Rachel. Silent spring. Regatul Unit: Houghton Mifflin, 2002. p.378. ISBN 9780618249060, 0618249060.
26. CEDEÑO BONILLA, Marianela., BURHENNE-GUILMIN, Françoise. Environmental Law in Developing Countries: Selected Issues. Germania: IUCN, 2004, pag. 9.
27. COHEN, A. & ZLOTOGORSKI, D., 2021. Proportionality in international humanitarian law: Consequences, precautions, and procedures. Oxford: Oxford University Press. ISBN 9780197556726.
28. DE SADELEER, Nicolas Michel, Habitats Conservation in EC Law: From Nature Sanctuaries to Ecological Networks (July 14, 2005). Yearbook of European Environmental Law, 2005, Vol. 5, Pp. 215-252., SSRN: https://ssrn.com/abstract=2293564 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2293564.
29. SHELTON, Dinah. Human Rights and the Environment: What Specific Environmental Rights Have Been Recognized, 35 Denv. J. Int'l L. & Pol'y 129, 2006.
30. DUVIC-PAOLI, Leslie-Anne. The Prevention Principle in International Environmental Law. India: Cambridge University Press, 2018, p.265.
31. DZAH, Godwin Eli Kwadzo. Sustainable Development, International Law, and a Turn to African Legal Cosmologies. Statele Unite ale Americii: Cambridge University Press, 2024. ISBN:9781009354035.
32. Environmental Human Rights in the Anthropocene: Concepts, Contexts, and Challenges. India: Cambridge University Press, 2023, p. 9-31.
33. O'DONNELL, Erin. Legal Rights for Rivers: Competition, Collaboration and Water Governance. London: Routledge, 2018, p. 56–78.
34. FISHER, Douglas, ed. Research Handbook on Fundamental Concepts of Environmental Law. Research Handbooks in Environmental Law series. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2016. ISBN 1784714658. Pag.9.

35. FRENCH, Duncan. "International Guidelines and Principles." În Conventions, Treaties and Other Responses to Global Issues, Vol. I, editat de Gabriela Kutting. Oxford: EOLSS Publishers/UNESCO, 2009.
36. KISS, Alexandre Charles., SHELTON, Dinah. Guide to International Environmental Law. Țările de Jos: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, p. 56.
37. FEIJEN, LIV. The Evolution of Humanitarian Protection in European Law and Practice. India: Cambridge University Press, 2021. ISBN:9781108483483.
38. NOLLKAEMPER, A. (1992). The Precautionary Principle in International Environmental Law: What's New under the Sun? Marine Pollution Bulletin, 22(3), 107-110, 107.
39. BURDON, Peter. Earth Jurisprudence: Private Property and the Environment, London: Routledge, 2014, p.13.
40. PINESCHI, Laura (ed.). Cultural heritage, sustainable development, and human rights: Towards an integrated approach. Abingdon, Oxon; New York: Routledge, 2023. ISBN:9781003811992.
41. REZEVSKA, Daiga. General Principles of Law: Natural Rights, Legal Methods and System Principles. Nijhoff Law Specials, vol. 110. Leiden/Boston: Brill | Nijhoff, 2024, 176 p. ISBN 978-90-04-69051-6; ISBN 900-469-051-4, p.176.
42. SCRUTON, Roger. Animal Rights. Analysis. Claves de Pensamiento Contemporáneo, 2018, 21 (3), pp.1 - 13. ff10.5281/zenodo.2558706ff. ffhal-02163073f.
43. IPBES, Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services, 2019, https://www.ipbes.net/global-assessment.
44. Resolution adopted by the General Assembly on 28 July 2022. The human right to a clean, healthy and sustainable environment (Resolution A/RES/76/300). https://docs.un.org/en/A/RES/76/300.
45. United Nations Conference on the Human Environment. "Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment." In Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5-16 June 1972, A/CONF.48/14/Rev.1. New York: United Nations, 1973. https://wedocs.unep.org/20.500.11822/29567.
46. United Nations. (1992). *Rio Declaration on Environment and Development*. United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.

Jurisprudență

47. Case C-127/02. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-127/02.
48. Case C-157/96. The Queen v Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, Commissioners of Customs & Excise, ex parte National Farmers' Union, David Burnett and Sons Ltd, R. S. and E. Wright Ltd, Anglo Beef Processors Ltd, United Kingdom Genetics, Wyjac Calves Ltd, International Traders Ferry Ltd, MFP International Ltd, Interstate Truck Rental Ltd and Vian Exports Ltd. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-157/96.
49. Case C-258/11. Peter Sweetman and Others v An Bord Pleanála. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-258/11.
50. Case C-404/09 European Commission v Kingdom of Spain. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0404.
51. Case C-441/17 European Commission v Republic of Poland. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62017CJ0441.
52. Case C-461/17. Brian Holohan and Others v An Bord Pleanála. https://eur-lex.europa.eu/case/EN/C_461_17.
53. Case C-521/12. T.C. Briels and Others v Minister van Infrastructuur en Milieu. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-521/12.
54. Case C-6/04. Commission of the European Communities v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-6/04.
55. Commission of the European Communities v Kingdom of the Netherlands Case C-441/03, 2005. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-441/03.
56. Commission v Austria. Case C-209/02. Luxembourg, 2004. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-209/02.
57. Commission v Ireland. Case C-418/04. Luxembourg, 2007. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-418/04.
58. Commission v Italy. Case C-304/05. Luxembourg, 2007. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-304/05.
59. Commission v Italy. Case C-98/03. Luxembourg, 2006. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-98/03.
60. Commission v Spain. Case C-404/09. Luxembourg, 2011. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=CELEX:62009CJ0404.

61. Commission v United Kingdom. Case C-6/04. Luxembourg, 2005. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-6/04.
62. Fadeyeva c. Rusiei, Cererea nr. 55723/00.
63. Fredin c. Suedia, Cererea nr. 18928/91.
64. Hamer împotriva Belgiei, Cererea nr.21861/03.
65. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee and Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels v Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Case C-127/02. Luxembourg, 2004. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-127/02.
66. López Ostra c. Spania, Cererea nr. 16798/90.
67. Öneryıldız c. Turciei, Cererea nr. 48939/99.
68. Pine Valley Developments Ltd și alții v. Irlanda, Cererea nr. 12742/87.
69. Solvay and Others v Région Wallonne. Case C-182/10. Luxembourg, 2012. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-182/10.
70. Stadt Papenburg v Bundesrepublik Deutschland. Case C-226/08. Luxembourg, 2009. [online] [citat 15.08.2025]. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-226/08.
71. Tătar c. României. Cererea nr. 67021/01.
72. Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții c. Elveției, Cererea nr. 53600/20.

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE

1. Cărți de specialitate/Monografii

a) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. Asigurarea dreptului omului la un mediu neprimejdios prin prisma mecanismelor de evaluare de mediu. În monografia colectivă: Conjuncția instituțional–individual în asigurarea eficienței guvernării și protecției drepturilor omului / coordonator: Rodica Ciobanu; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova. – Chișinău : Cartea Juridică, 2023 (Lexon-Prim). – 355, [1] p. : fig., tab.
https://infoinvent.md/assets/files/inf/2.C.11.pdf

b) PUNGA, Irina. Mecanismul de satisfacție echitabilă și principiile acordării acesteia de către CtEDO. În monografia colectivă: Fațete ale consolidării mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului/ / coordonator: Rodica Ciobanu; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova. – Chișinău : Lexon-Prim, 2023.-313 p.

2. Articole în reviste ştiinţifice

2.1. în reviste din bazele de date Web of Science şi SCOPUS

a) PUNGA, Irina CIOBANU, Rodica. Climate vulnerability in public capital investment projects: challenges, legislative gaps, and alignment with European Union standards. În: *CEEeGov '25: Proceedings of the Central and Eastern European eDem and eGov Days 2025*. New York: Association for Computing Machinery, 2025, p. 51–57. DOI: https://doi.org/10.1145/3773002.3773099.
https://dl.acm.org/doi/10.1145/3773002.3773099

2.2 în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

a) PUNGA Irina. Perspectivele legiferării mecanismului de evaluare a biodiversității la nivel național. În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, (categoria B), 2023, nr. 2(65), pp. 34-38. ISSN 1857-2405. DOI: https://doi.org/10.52277/1857-2405.2023.2(65).06
https://www.inj.md/sites/default/files/new/23/34-38_47.pdf

b) PUNGA, Irina. Impactul implementării mecanismului de evaluare a biodiversității - studiu de caz, Republica Moldova. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Reale şi ale Naturii), (categoria B), 2024, nr. 1(171), pp. 147-152. ISSN 1814-3237. DOI: https://doi.org/10.59295/sum1(171)2024_17
https://ojs.studiamsu.md/index.php/stiinte_reale_naturii/article/view/6178

c) PUNGA, Irina. Discrepanţe în transpunerea directivei habitate (92/43/CEE) în legislaţia Republicii Moldova. În: Revista Institutului Naţional al Justiţiei, (categoria B), 2025, nr. 4(75), pp. 50-54. ISSN 1857-2405. DOI: https://doi.org/10.52277/1857-2405.2025.4(75).07
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/243272

d) PUNGA, Irina. Domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității. In: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, Ed. 10, 19-20 septembrie 2024, Chişinău. Iași-Chișinău-Lviv: 2024, Ediția 10, pp. 442-447. ISSN 2558 – 894X.
https://ojs.studiamsu.md/index.php/stiinte_reale_naturii/article/view/6178

e) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. Dreptul la satisfacție echitabilă în lumina convenției europene a drepturilor omului: analiza reglementărilor amiabile și declarațiilor unilaterale. In: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, Ed. 10, 19-20 septembrie 2024, Chişinău. Iași-Chișinău-Lviv: 2024, Ediția 10, pp. 435-441. ISSN 2558 – 894X.
https://enciclopedia.asm.md/wp-content/uploads/vol.-8_Condraticova_patrimoniu-2024.pdf

3. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări ştiinţifice

3.2 în lucrările manifestărilor ştiinţifice incluse în alte baze de date acceptate de către

ANACEC

a) CIOBANU, Rodica, PUNGA, Irina. Prejudiciul moral și drepturile omului: răspunsurile CEDO. In: *Integrare prin cercetare și inovare.: Ştiinţe juridice și economice*, 6-7 noiembrie 2025, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2025, SJE, pp. 117-126. ISBN 978-9975-62-687-3. ISBN (pdf) 978-9975-62-945-4. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/242660

3.3 în lucrările manifestărilor ştiinţifice incluse în *Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor ştiinţifice organizate din Republica Moldova*

a) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. *Tranziția institutului de răspundere juridică pentru daunele cauzate mediului de la sistemul național la sistem bazat pe abordările directivelor europene.* 65 ani în serviciul jurisprudenței naționale / Universitatea de Stat din Moldova ; responsabili de ediție: Serghei Brînza [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2024 (F.E.-P. "Tipografi a Centrală"). – 371 p. : ISBN 978-5-88554-366-8 https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/242864

b) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. Obiective de conservare și evaluarea biodiversității: piloni ai protecției naturii în Republica Moldova. In: Integrare prin cercetare și inovare.: Ştiinţe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2024, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2024, SJE, pp. 137-143. ISBN 978-9975-62-798-6. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/220154

c) PUNGA, Irina. Relevanța majoră a principiului precauției în implementarea eficientă a mecanismului de evaluare a biodiversității. In: State, security and human rights: in digital era, 14-15 decembrie 2023, Chişinău. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2024, pp. 399-404. ISBN (pdf) 978-9975-62-764-1. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/219624

d) PUNGA, Irina. Oportunități și avantaje ale diversificării mecanismelor juridice de evaluare de mediu pentru asigurarea dreptului la un mediu sănătos. În Statul, securitatea şi drepturile omului în era digitală, 1 decembrie 2023, Chişinău. Chişinău: CEP USM, 2023, Volum 1, pp. 303-311. ISBN 978-9975-62-530-2. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/183355

e) PUNGA I., CIOBANU R. Accesul la justiție - instrument de asigurare a dreptului la un mediu sănătos. Experiența europeană. In: *Asigurarea dreptului la un mediu sănătos și provocările tranziției spre UE*, 12 mai 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Editura „Lexon-Prim", 2023, Editia 1, pp. 23-36. ISBN 978-9975-3418-3-7.. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.8355536

f) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. Rolul autorităților publice în procesul de asigurare a dreptului omului la accesul liber la informațiile de mediu . In: *100 de ani de la adoptarea constitutiei Romaniei de la 1923. Evolutii context si perspective europene in Romania si Republica Moldova*, 24 martie 2023, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2023, pp. 77-87. ISBN 978-9975-62-577-7 (PDF). DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.8412976

g) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. Mecanismele legale de protecție a drepturilor omului la un mediu sănătos. In: State, security and human rights: in digital era, 8-9 decembrie 2021, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2022, pp. 351-359. ISBN 978-9975-159-32-6. 10.5281/zenodo.6393014 DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.6393014

Rezumate:

a) PUNGA, Irina. The scope of the biodiversity assessment mechanism. In: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, Ed. 8, 8-9 februarie 2024, Chișinău. Iași – Chișinău-Lviv: 2024, Ediția 9, p. 254. ISSN 2558 – 894X.

https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/204223

b) PUNGA, Irina, IORDANOV, Iordanca-Rodica. Răspunderea pentru cauzarea prejudiciului mediului: de la prevenire spre recuperarea daunelor. In: *Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine*, Ed. 7, 9-10 februarie 2023, Chişinău. Iași – Chișinău-Lviv: 2023, Ediția 7, pp. 204-205. ISSN 2558 – 894X. https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/178985

5. Alte lucrări și realizări specifice diferitor domenii științifice (recomandate spre editare/aprobate de o instituţie abilitată în domeniu), cum ar fi:

a) Punga Irina, Roth Petr. *Ghidul privind evaluarea biodiversităţii* https://cms.ecocontact.md/uploads/ecocontact/originals/85874d2f-7cc5-4d78-9b2d-a1324d2d0624.pdf, 2024

b) Punga Irina, Cazacu Anna, *Ghidul "Litigii strategice de mediu",* 2024, https://cms.ecocontact.md/uploads/ecocontact/originals/03137e9d-a492-41f2-8f8d-fecdb56591c1.pdf

ADNOTARE

PUNGA, Irina. „Convergențe teoretico-practice de asigurare a dreptului la un mediu neprimejdios prin realizarea mecanismului de evaluare a biodiversității". Teză de doctor în drept la specialitatea: 551.01 – Teoria generală a dreptului". Chișinău, 2026

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 221 de surse, text de bază 167 de pagini. Rezultatele obținute sunt reflectate în 15 articole științifice.

Cuvinte-cheie: dreptul la un mediu neprimejdios, evaluarea biodiversității, principiul precauției, Directiva Habitate, măsuri compensatorii, evaluarea impactului asupra mediului, evaluarea strategică de mediu.

Scopul cercetării rezidă în elaborarea unei fundamentări teoretico-practice aprofundate a dreptului la un mediu neprimejdios, printr-o analiză critică și sistematică a mecanismului de evaluare a biodiversității, în contextul armonizării cadrului juridic național cu standardele europene. Cercetarea urmărește să reliefeze rolul biodiversității ca pilon esențial al acestui drept fundamental, să investigheze în profunzime funcționalitatea mecanismului și să formuleze propuneri argumentate pentru consolidarea arhitecturii juridice interne.

Obiectivele cercetării: Analiza teoretico-doctrinară a dreptului la un mediu neprimejdios și a mecanismului de evaluare a biodiversității, definirea conceptelor operaționale pentru consolidarea cadrului teoretico-metodologic, determinarea statutului epistemic al dreptului la un mediu neprimejdios și interdependențele sale cu evaluarea biodiversității, fundamentarea rolului biodiversității ca pilon al acestui drept, examinarea cadrului normativ internațional, regional și național, inclusiv jurisprudența CJUE, pentru clarificarea standardelor de protecție și evaluarea aplicării practice a mecanismului în Republica Moldova, în vederea elaborării de propuneri de lege ferenda și consolidării cadrului juridic pentru protecția efectivă a biodiversității.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în contribuția adusă la investigarea complexă și multiaspectuală a mecanismului de evaluare a biodiversității, ca instrument fundamental pentru garantarea dreptului la un mediu neprimejdios, prin prevenirea și diminuarea impactului activităților economice și al documentelor de politici și planificare. Cercetarea răspunde nevoii de implementare coerentă a legislației europene privind conservarea habitatelor și speciilor sălbatice, transpusă în Republica Moldova în 2023 și se distinge prin clarificarea și aprofundarea procedurilor de aplicare a acestui mecanism, propunând soluții pentru o implementare eficientă.

Rezultatele obținute aduc o contribuție semnificativă la dezvoltarea teoriei generale a dreptului prin analiza multiaspectuală a dreptului la un mediu neprimejdios prin prisma mecanismului de evaluare a biodiversității. Acestea se structurează pe mai multe dimensiuni teoretice și practice, fiind fundamentate pe cercetarea aprofundată a conceptelor doctrinare, a cadrului normativ internațional, european și național, precum și a aplicabilității practice în contextul juridic al Republicii Moldova, în corelație directă cu standardele și jurisprudența europeană.

Semnificația teoretică a cercetării constă în aprofundarea și clarificarea conceptelor și principiilor fundamentale legate de dreptul la un mediu neprimejdios și mecanismul de evaluare a biodiversității, contribuind la dezvoltarea teoriei generale a dreptului în domeniul protecției mediului.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea unor soluții practice și coerente, fundamentate pe o analiză teoretică și empirică riguroasă, pentru implementarea eficientă a legislației europene privind conservarea habitatelor și speciilor sălbatice în Republica Moldova. Lucrarea facilitează aplicarea măsurilor de prevenire și compensare a prejudiciilor asupra mediului, oferind un cadru teoretic solid și sprijinind deciziile practice pentru protecția mediului.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele cercetării au fost publicate în articole din reviste și culegeri științifice și prezentate la conferințe naționale și internaționale. Acestea sunt utile autorităților de mediu, în procesul de implementare a legislației privind conservarea biodiversității, precum și studenților și masteranzilor din instituțiile de învățământ superior cu profil juridic.

АННОТАЦИЯ

ПУНГА, Ирина. «Теоретико-практические конвергенции обеспечения права на безопасную окружающую среду через реализацию механизма оценки биоразнообразия». Диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности: 551.01 – Общая теория права. Кишинэу, 2026

Структура диссертации: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 221 источников, основной текст объемом 167 страниц. Полученные результаты отражены в 15 научных статьях.

Ключевые слова: право на безопасную окружающую среду, оценка биоразнообразия, принцип предосторожности, Директива по местообитаниям, компенсационные меры, экологическая оценка, стратегическая экологическая оценка.

Цель исследования: разработка теоретико-практического обоснования права на безопасную окружающую среду посредством критического и систематического анализа механизма оценки биоразнообразия в контексте гармонизации национальной правовой базы с европейскими стандартами. Исследование стремится подчеркнуть роль биоразнообразия как основополагающего элемента этого фундаментального права, глубоко изучить функциональность механизма и сформулировать обоснованные предложения по укреплению внутренней правовой архитектуры.

Задачи исследования: Теоретико-доктринальный анализ права на безопасную окружающую среду и механизма оценки биоразнообразия, определение операционных концепций для укрепления теоретико-методологической базы, установление эпистемологического статуса права на безопасную окружающую среду и его взаимосвязей с оценкой биоразнообразия, обоснование роли биоразнообразия как основы этого права, изучение международной, региональной и национальной нормативной базы, включая прецедентное право Суда ЕС, для уточнения стандартов защиты и оценки практического применения механизма в Республике Молдова, с целью разработки предложений по совершенствованию законодательства и укреплению правовой базы для эффективной защиты биоразнообразия.

Научная новизна и оригинальность заключается в комплексном и многогранном исследовании механизма оценки биоразнообразия как фундаментального инструмента для обеспечения права на безопасную окружающую среду путем предотвращения и смягчения воздействия экономической деятельности и документов политики и планирования. Исследование отвечает потребности в последовательной реализации европейского законодательства о сохранении местообитаний и диких видов, транспонированного в Республике Молдова в 2023 году, и выделяется уточнением и углублением процедур применения этого механизма, предлагая решения для эффективной реализации.

Полученные результаты вносят значительный вклад в развитие общей теории права посредством многогранного анализа права на безопасную окружающую среду с точки зрения механизма оценки биоразнообразия. Эти результаты структурированы по нескольким теоретическим и практическим измерениям, основаны на углубленном изучении доктринальных концепций, международной, европейской и национальной нормативной базы, а также практической применимости в юридическом контексте Республики Молдова в прямой корреляции с европейскими стандартами и прецедентным правом.

Теоретическая значимость исследования заключается в углублении и уточнении концепций и принципов, связанных с правом на безопасную окружающую среду и механизмом оценки биоразнообразия, способствуя развитию общей теории права в области охраны окружающей среды.

Прикладная ценность исследования состоит в разработке практических и последовательных решений, основанных на строгом теоретическом и эмпирическом анализе, для эффективной имплементации европейского законодательства о сохранении местообитаний и диких видов в Республике Молдова. Работа способствует применению мер по предотвращению и компенсации ущерба окружающей среде, предоставляя прочную теоретическую основу и поддерживая практические решения для охраны окружающей среды.

Внедрение научных результатов: результаты исследования опубликованы в статьях в научных журналах и сборниках, представлены на национальных и международных конференциях. Они полезны для органов управления в области охраны окружающей среды в процессе имплементации законодательства о сохранении биоразнообразия, а также для студентов и магистрантов юридических факультетов.

ANNOTATION

PUNGA, Irina. "Theoretical-Practical Convergences in Ensuring the Right to a Safe Environment through the Implementation of the Biodiversity Assessment Mechanism." Doctoral dissertation in law, specialization: 551.01 – General Theory of Law. Chișinău, 2026

The structure of the dissertation: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 221 sources, main text of 167 pages. The obtained results are reflected in 15 scientific articles.

Keywords: right to a safe environment, biodiversity assessment, precautionary principle, Habitats Directive, compensatory measures, environmental impact assessment, strategic environmental assessment.

The purpose of the research is to develop a thorough theoretical and practical foundation for the right to a safe environment through a critical and systematic analysis of the biodiversity assessment mechanism, in the context of aligning the national legal framework with European standards. The study seeks to highlight the role of biodiversity as a fundamental pillar of this right, to deeply investigate the functionality of the mechanism, and to formulate well-grounded proposals for strengthening the internal legal architecture.

The objectives of the research: the theoretical-doctrinal analysis of the right to a safe environment and the biodiversity assessment mechanism, defining operational concepts to strengthen the theoretical-methodological framework, determining the epistemic status of the right to a safe environment and its interdependencies with biodiversity assessment, establishing the role of biodiversity as a pillar of this right, examining the international, regional, and national regulatory framework, including CJEU case law, to clarify protection standards and assess the practical application of the mechanism in the Republic of Moldova, with the aim of developing legislative proposals and strengthening the legal framework for effective biodiversity protection.

The scientific novelty and originality lies in the comprehensive and multifaceted investigation of the biodiversity assessment mechanism as a fundamental tool for guaranteeing the right to a safe environment by preventing and mitigating the impact of economic activities and policy/planning documents. The research addresses the need for coherent implementation of European legislation on the conservation of habitats and wild species, transposed in the Republic of Moldova in 2023, and stands out by clarifying and deepening the procedures for applying this mechanism, proposing solutions for effective implementation.

The obtained results significantly contribute to the development of general legal theory through a multifaceted analysis of the right to a safe environment from the perspective of the biodiversity assessment mechanism. These results are structured across several theoretical and practical dimensions, grounded in an in-depth study of doctrinal concepts, the international, European, and national regulatory framework, and practical applicability in the legal context of the Republic of Moldova, in direct correlation with European standards and case law.

The theoretical significance:The research deepens and clarifies fundamental concepts and principles related to the right to a safe environment and the biodiversity assessment mechanism, contributing to the development of general legal theory in the field of environmental protection.

The applied value of the work: The research provides practical and coherent solutions, based on rigorous theoretical and empirical analysis, for the effective implementation of European legislation on the conservation of habitats and wild species in the Republic of Moldova. The work facilitates the application of measures to prevent and compensate for environmental damage, offering a robust theoretical framework and supporting practical decisions for environmental protection.

Implementation of scientific results: The research's results have been published in articles in scientific journals and collections and presented at national and international conferences. They are useful for environmental authorities in implementing biodiversity conservation legislation, as well as for students and master's candidates in higher education institutions with a legal focus.

PUNGA IRINA

CONVERGENȚE TEORETICO-PRACTICE DE ASIGURARE A DREPTULUI LA UN MEDIU NEPRIMEJDIOS PRIN REALIZAREA MECANISMULUI DE EVALUARE A BIODIVERSITĂȚII

551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Rezumatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 08.05.2026	Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj 25 ex.
Coli de tipar.: 2,1	Comanda nr. 33/26

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
mun. Chișinău, str. Alexei Mateevici, 60, MD 2019